БАРНОМАИ РУШДИ ИҶТИМОИЮ ИҚТИСОДИИ НОҲИЯИ РАШТ БАРОИ СОЛҲОИ 2021-2025

Рашт – 2020

МУНДАРИЧА

Руйхати ихтисорот 1

Пешгуфтор..5

БОБИ 1. ҲОЛАТИ УМУМӢ ВА ТАҲЛИЛИ ВАЗЪИ ВОҚЕИИ НОҲИЯИ РАШТ...6

БОБИ 2. ИҚТИСОДИЁТ...
2.1. Соҳаи кишоварзӣ 10
2.2. Саноат...19
2.3. Соҳибкории хурду миёна 21

БОБИ 3. ИҶТИМОИЁТ...
3.1. Маориф...22
3.2. Соҳаи тандурустӣ...25
3.3. Фарҳанг ва фароғат...24
3.4. Ҳифзи иҷтимоӣ..32

БОБИ 4. ИНФРАСОХТОР 34
4.1. Таъминот бо оби тозаи нӯшокӣ ва хадамоти рифоҳӣ 34
4.2. Барқтаъминкунӣ..34
4.3. Нақлиёт ва хоҷагии роҳ 35
4.4. Алоқа ва фазои иттилоотӣ.. .37

БОБИ 5. ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ ВА ҲОЛАТҲОИ ФАВҚУЛОДДА..39
5.1. Ҳифзи муҳити зист... ..41
5.2. Ҳолатҳои фавқуллода....................................... 43

БОБИ 6. ТАЪМИНОТИ ЗАХИРАВИИ ИДОРАКУНИИ РАВАНДИ РУШД……...45

БОБИ 7. НИЗОМИ МОНИТОРИНГ ВА АРЗЁБӢ .... ….46

Замимаҳо ба Барномаи рушди ноҳияи Рашт ....

РӮЙХАТИ ИХТИСОРОТ

АБЗО	Агентии беҳдошти замин ва обёрӣ
БДИ	Барномаи давлатии инвеститсионӣ
БРСММ	Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид
ВММША	Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолӣ
ВРИС	Вазорати рушди иқтисод ва савдо
ВМИ	Вазорати маориф ва илм
ВТҲИА	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ
ВН	Вазорати нақлиёт
ВМ	Вазорати молия
ВК	Вазорати кишоварзӣ
ВЭ	Вазорати энергетика ва захираҳои об
ВС	Вазорати саноат ва технологияҳои нав
КДС	Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ
КАТС	Кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ
МваА	Мониторинг ва арзёбӣ
МИМХД	Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ
ПСМ	Партовҳои сахти маишӣ
СВОТ	Паҳлӯҳои қавӣ, заиф ва имкониятҳою таҳдидҳо
НМваА	Низоми мониторинг ва арзёбӣ
СМР	Стратегияи миллии рушд
СХМ	Соҳибкории хурд ва миёна
ФҚХ	Фонди қарзии хурд
ФАО	Ташкилоти озуқа ва кишоварзии Созмони Милали Муттаҳид
ҲРУ	Ҳадафҳои Рушди Устувор

Маълумоти мухтасари ноҳия:

Таъсис шудааст:	ноҳия 10.03.1931 таъсис ёфта, соли 2001 номи ноҳияи Ғарм ба ноҳияи Рашт иваз карда шуд (қарори Маҷлиси Миллии МОҶТ аз 28.04.2001, №190).

Масоҳат: 4,6 ҳазор $км^2$

Сохтори ҳудудию маъмурӣ:	12 ҷамоати деҳот ва 2 шаҳрак (156 деҳа)
Аҳолӣ:	132,1 ҳазор нафар (50,3% - мард ва 49,9% - зан)
Зичии аҳолӣ дар 1 $км^2$:	28,7 нафар
Захираҳоимеҳнатӣ:	68,5 ҳазор нафар
Аҳолии аз ҷиҳати иқтисодӣ фаъол:	8,5 ҳазор нафар

Корхонаҳои саноатӣ: 13 адад

Муассисаҳои тиббӣ:	70 адад
Шумораи катҳо:	366
Шумораи табибон ва кормандони тиб:	139 нафар

Муассисаҳои таълимӣ:	113 адад
Ёдгориҳои таърихӣ:	25 адад
Муассисаҳои фарҳангӣ:	64 адад

ПЕШГУФТОР

Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии ноҳияи Рашт барои солҳои 2021-2025 (минбаъд БРН 2021-2025) аз ҷониби гурӯҳи корӣ дар асоси омузиш ва таҳлили вази иҷтимоию иқтисодии ноҳия таҳия шудааст.

Барнома тибқи талаботи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 майи соли 2019 таҳти №181 “Дар бораи Тартиби таҳияи барномаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии маҳалҳо” таҳия карда шуда, ба ҳадафу афзалиятҳои ҳуҷҷатҳои стратегии кишвар (Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва Ҳадафҳои рушди устувор) мутобиқ карда шудааст.

Барнома дар асосӣ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи дурнамоҳои давлатӣ, консепсияҳо, стратегияҳо ва барномаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ҳуҷҷатҳои стратегии кишвар, барномаҳои соҳавӣ ва дигар чорабиниҳои марбут ба рушди ноҳия тарҳрезӣ шудааст.

Фаъолияти мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Рашт дар панҷ соли минбаъда барои ноил гардидан ба ҳадафҳои стратегии муайянгардидаи кишвар, таъмини амнияти энергетикӣ ва истифодаи самарабахши нерӯи барқ; раҳоӣ аз бунбасти коммуникатсионӣ ва табдил ба кишвари транзитӣ; таъмини амнияти озуқаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба ғизои хушсифат, вусъатдиҳии шуғли пурмаҳсул тавассути саноатикунонии кишвар ва дар ин замина муҳайё кардани шароити зиндагии шоиста барои сокинони ноҳия нигаронида мешавад.

Барнома барои амалисозии сиёсати минтақавӣ равона шуда, дар дастрасии аҳолӣ ба хизматрасониҳои заминавии иҷтимоӣ, рифоҳӣ, инфрасохтори замонавӣ, муҳаё кардани шароити шоистаи зиндагӣ барои аҳолӣ ва дар ин замина коҳиш додани сатҳи камбизоатӣ мусоидат мекунад.

Ба Барномаи мазкур 244 лоиҳа ба маблағи 221,1 млн. сомонӣ ворид шудааст.

БОБИ 1. САБАҚҲОИ АНДӮХТА ВА ТАҲЛИЛИ ҲОЛАТИ ВОҚЕИИ НОҲИЯИ РАШТ

1.1. Натиҷаҳои татбиқи Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии ноҳияи Рашт барои солҳои 2017-2020: дастовардҳо, мушкилиҳо ва тавсияҳо.

Дар давоми чор соли амалишавии барнома хоҷагии халқи ноҳия ба дастовардҳои назаррас ноил гардид. Аз 96 лоиҳаи ба барнома воридгардида, 72 лоиҳа ба маблағи беш аз 90,0 млн. сомонӣ бо назардошти ҳамаи сарчашмаҳои сармоягузорӣ татбиқ карда шуд. Дар натиҷа чандин корхонаҳои хурду миёна, муассисаҳои таълимии

замонавӣ, сифхонаҳои иловагӣ, муассисаҳои томактабӣ, бунгоҳҳои тибиӣ, маркази табобати хусусӣ, майдончаҳои варзишӣ, таҷдиди роҳҳои маҳаллӣ, хатҳои оби нӯшокӣ ва полезӣ, иншооти маъданию маишӣ, меҳмонхонаҳо, тарабхонаҳо, марказҳои савдо, сардхонаю гармхонаҳо барои нигоҳдорӣ ва парвариши зироатҳо дар маркази ноҳия ва деҳаҳо бунёду барқарор шудаанд.

Амалишавии чорабиниҳои дар барнома пешбинишуда, ба болоравии нишондиҳандаҳои асосии ноҳия мусоидат намуданд. Дар натиҷа ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ дар муқоиса ба соли 2017 ба андозаи 3 баробар, кишоварзӣ 1,3 фоиз, сохтмон 2,2 баробар, гардиши савдои чакана 8,8 фоиз, хизматрасонии пулакӣ 19,3 фоиз барзиёд таъмин гардида, корхонаҳои саноатӣ аз 8 адади соли 2017 ба 13 адад дар соли 2019 расонида шуд.

Дар соҳаи кишоварзӣ 14 га боғи интенсивӣ, 4 сардхона бо ғунҷоиши 260 тонна маҳсулот бунёд гардида, ҳолати мелиаретивии беш аз 150 га беҳтар карда шуд.

Дар соҳаи маориф 15 муассисаи таълимӣ, 28 синфохонаи иловагӣ аз ҳисоби буҷети ҷумҳуриявӣ ва бахши хусусӣ, соҳаи тандурустӣ 5 бунгоҳи тибиӣ, 2 беморхонаи хусусӣ, 12 ҳуҷраҳои гузаронидани хатна бунёду барқарор карда шуд. Инчунин 64 км роҳ таъмиру мумфаш,17 хати оби нӯшокӣ, 3 толори варзишӣ, 8 майдончаи варзишӣ, қасри фарҳани ноҳия таъмир ва барқарор карда шудааст.

1.1. Мушкилиҳои ҷойдошта:

- дарёфт нашудани маблағ барои иҷрои пурраи лоиҳаҳои ба барнома воридгардида (24 лоиҳа);
- набудани алоқамандии низоми банақшагирӣ ва буҷетикунонӣ (ба инобат нагирифтани имкониятҳои молиявии вазорату идораҳои соҳавӣ, маблағҳои хусусӣ ва буҷети маҳаллӣ ҳангоми таҳия барнома);
- набудани шахси масъул вобаста ба амалӣ намудани низоми мониторинг ва арзёбии барнома дар ноҳия;
- ба инобат нагирифтани хусусиятҳои хоси ноҳия ҳангоми таҳия шудани барнома;

1.**2.Сабақҳои андухта ва тавсияҳо;**

- ба роҳ мондани ҳамкории зичи шарикии давлат ба бахши хусусӣ дар ҳалли мушкилиҳои маҳал;
- таъин кардани шахси масъул оид ба гузаронидани маниториг ва арзёбии барнома дар сохтори мақомоти маҳаллии ноҳия;
- дар асоси талаботи “Қоидаҳои гузаронидани маниториг ва арзёбии амалишавии ҳуҷҷатҳои стратегии сатҳи миллӣ, барномаҳои соҳавӣ ва минтақавии рушд” таҳия кардани барномаи рушди ноҳия;
- ҳангоми таҳия барнома ба инобат гирифтани хусусиятҳои хосӣ ноҳия;
- мутобиқ кардани чорабиниҳои пешбинишудаи барнома ба сарчашмаҳои маблағгузорӣ ва ворид кардани онҳо ба матрисаи

амалиёти ба барнома замимагардида бо назардошти тақсимоти солҳо ва муайян кардани масъулини чорабинӣ;

1.2. Таҳлили ҳолати воқеии ноҳия.

Маълумоти ҷугрофӣ. Ноҳияи Рашт аз ҷануб ба ноҳияи Сангвор (собиқ Тавилдара), аз ҷанубу шарқ бо ноҳияҳои Тоҷикобод ва Лахш (собиқ Ҷиргатол), аз шимолу ғарб бо ноҳияи Айнӣ ва шимол бо ноҳияи Куҳистони Мастчоҳи вилояти Суғд ва аз ғарб бо ноҳияи Нуробод ҳамсарҳад аст.

Ноҳия аз сатҳи баҳр дар баландии 1350 метр ҷойгир шудааст. Дар баландиҳои 1500 то 3000 метр иқлим мӯътадил, тобистон салқин ва зимистон хунук аст (ҳарорати миёнаи моҳи июл +18 +24^{0}С ва моҳи январ аз -5 то -10^{0}С). Давомнокии давраи гармо 128-216 рӯзро ташкил медиҳад, ки ин барои парвариши зироатҳои кишоварзӣ мувофиқ мебошад.

Хамчунин захираҳои табиӣ дар ноҳия мавҷудбуда (аз ҷумла тилло, нуқра, мис, литий (металли сабуки нуқрафом), ниобий, тантал, ангиштсанги навъи кокс (антрасит – ба таври кушод ва зеризаминӣ), намак, санги мармар, маводи сохтмонӣ, оҳаксанг, хоки кулолӣ, қуму шағал, дарёи Сурхоб, дарёчаҳои Руноб, Шӯрак, Оби Кабуд ва Сорбоғ ва дигар канданиҳои фоиданок заминаи асосӣ барои тараққиёти минбаъдаи ноҳия мебошанд. Табиат ва иқлими ноҳия барои ҷалби сайёҳӣ хело мувофиқ аст (аз ҷумла дараҳои хушманзараи Камароб ва Ҳоит).

Вазъи демографӣ. Суръати кунунии болоравии демографии ноҳия бо суръати миёнаи афзоиши солонаи аҳолӣ 2,5 фоиз дар оянда ба зиёд гардидани шумораи аҳолии синну соли қобили меҳнат оварда мерасонад.

Шумораи аҳолӣ дар чор соли охир 7,2 афзоиш ёфта, аз 119,5 ҳазор нафари соли 2016 ба 132,1 ҳазор нафар дар соли 2020 баробар гардид, ки ин болоравӣ дар натиҷаи афзоиши табиӣ рух додааст. Афзоиши миёнаи солонаи табиии аҳолӣ тамоюли мусбиро нигоҳ дошта, 3,2 ҳазор нафарро ташкил дод. Қисми зиёди аҳолии ноҳияро ҷавонон ташкил медиҳанд (50,0%).

Тибқи пешгуиҳои пешакӣ шумораи аҳолӣ аз 132,1ҳазор нафар дар соли 2020, то 144,1ҳазор нафар дар соли 2025 афзоиш меёбад.

Зиёдшавии шумораи аҳолӣ ба ташаккули бозори меҳнат таъсири бевосита мерасонад. Дар ноҳия аҳолии қобили меҳнат 61,2 фоизи шумораи умумии аҳолиро ташкил медиҳад, ки аз ин 13,0 фоизаш аҳолии (8,5 ҳазор нафар) аз ҷиҳати иқтисодӣ фаъол мебошад. Дар ноҳия беш аз 7 фоиз аҳолии қобили меҳнат дар муҳоҷирати меҳнатӣ ва аз рӯи ҳисоби ғайрирасмӣ беш аз 13 фоизи дигари он (8,8 ҳазор нафар) бекор мебошад.

Суръати баланди афзоиши аҳолии ноҳия бахусус шумораи аҳолии қобили меҳнат тақозо мекунад, ки суръати афзоиши истеҳсолот низ бояд таъмин карда шавад. Ин тамоюл барои пешгирӣ намудани коҳишёбии сатҳи некуаҳволии мардум, коҳишёбии қобилияти низомҳои мавҷуда ва

самаранокии онҳо зарур мебошад. Чунин масъала дар асоси усулҳои анъанавии ғайрисамарабахши хоҷагидорӣ наметавонад ҳалли худро пайдо намояд. Зарурати суръатбахшии шаҳрикунонӣ (урбанизатсия), сохтмони манзил дар миқёси калон, сармоягузориҳо ба инфрасохтори коммуналӣ, иҷтимоӣ ва роҳу комуникатсия ба миён омада истодааст. Афзалияти аввалия дар панҷ соли минбаъда барои ноҳия таъмин кардани аҳолии маҳаллӣ ба ҷойи кории доимӣ мебошад.

Барои ҳалли мушкилиҳои ҷойдошта дар панҷ соли минбаъда корҳои зерин бояд амалӣ шаванд:

- коҳиш додани сатҳи бекорӣ аз 13 фоиз то 5 фоиз дар соли 2025;
- ташкил кардани ҷойҳои нави корӣ тавассути ба фаъолият даровардани иқтидорҳои маҳаллӣ ва дар ин замина таъмин намудани захираҳои озодӣ меҳнатӣба ҷойи кории доимӣ.

1.3.Тарафҳои қавӣ, заиф, имкониятҳо ва таҳдидҳо

Омилҳои дохилӣ (тарафҳои қавӣ ва заиф) ва беруна (имкониятҳо ва таҳдидҳои дарпешистода) ба рушди иқтисодиёти ноҳия дар ноилшавӣ ба ҳадафу вазифаҳои гузошташуда метавонанд таъсир расонанд. Барои рушди иқтисодиёти ноҳия (аз нигоҳи омилҳои дохилӣ, бахусус тарафҳои қавӣ) шароити аввалиндараҷа мавҷуд аст (ин мавҷуд будани корхонаҳои хурди саноатӣ, инфросохтори авалиндараҷа, мавҷуд будани захираҳои меҳнатии озод ва кадрҳои баландихтисос, шароити хуб барои парвариши ҳамагуна зироатҳои соҳаҳои кишоварзӣ ва дигарҳо), вале самаранок истифода нашудани онҳо (аз ҷумла аз фаъолият боз мондани корхонаҳо, набудани воситаҳои гардон барои харидории таҷҳизотҳои муосир, кӯҳнаю фарсуда будани дастгоҳои истеҳсолӣ, набудани мутахассисони касбӣ, ҳосилнокии пасти зироатҳои кишоварзӣ ва дигар омилҳои берунию дохилӣ) барои рушди иқтисодиёти шаҳр монеги эҷод мекунанд.

Ба рушди иҷтимоию иқтисодии ноҳия дар оянда тағйирёбии иқлим, офатҳои табиӣ, ва идома ёфтани COVID-19 таҳдид мекунад.

1.4. Биниш, ҳадаф ва вазифаҳо

Биниши ояндаи ноҳия. Рашт ноҳияи рушдёфтаи иноватсионии истеҳсоли коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, саноатӣ, масолеҳи сохтмонии аз ҷиҳати экологӣ тоза, дорои инфрасохтори муосири иҷтимоию иқтисодӣ, фарҳангию фароғатӣ, шароити хуби экологӣ, фазои мусоиди сармоягузорӣ ва соҳибкории хурду миёна буда, дар ҳудуди он некӯаҳволии мардум таъмин гардида, шароити шоистаи кору фаъолият фароҳам оварда шудааст.

Ҳадафи асосӣ. Баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳолии ноҳия тавассути ба фаъолият даровардани иқтидорҳои мавҷуда.

Барои ноилшавӣба ин ҳадафи гузошташуда дар панҷ соли минбаъда вазифаҳои зеринро амалӣ карда мешаванд:

– фароҳам овардани шароити шоистаи зиндагӣ барои аҳолии ноҳия;
– таъмини инфросохтори муосир ва бунёди шабакаи обу ташноб дар маркази ноҳия;
– муҳаё кардани шароити ҷолиб барои рушди бахши хусусӣ ва инкишоф додани шарикии давлат ва бахши хусусӣ дар самти ҳалли мушкилиҳои маҳал.

Дар самти фароҳам овардани шароити шоистаи зиндагӣ барои аҳолӣ .

- *беҳтар кардани хизматрасониҳои фарҳангӣ, маишӣ, рифоӣ дар маркази ноҳия ва ҷамоатҳои деҳот;*
- ташкил кардани хизматрасонии коммуналӣ дар сатҳи ҷамоати деҳот;

– дар заминаи ашёи хоми маҳаллӣ бунёди кластерҳои истеҳсолӣ (кишоварзӣ, саноатӣ, хизматрасонӣ, комуникатсионӣ);
– таъсис додани ҷойҳои нави корӣ доимӣ ва мавсимӣ;

– ташкил ва эҳё намудани ҳунарҳои мардумӣ (сехҳои қолинбофӣ, заргарӣ, косибӣ, оҳангарӣ ва ғайраҳо)

Дар самти таъмини инфрасохтори муосир ва бунёди шабакаи обу ташноб.

– таҷдид ва таъмири роҳҳои маҳаллӣ;
– кашидани хати интиқоли барқ ба маҳаллаҳои нави аҳолинишин ва бунёди зеристгоҳои барқии баландшидат;
– дастрасии аҳолӣ ба шабакаи интернет;
– бунёди шабакаи обу ташноб дар маркази ноҳия;
– бо оби нӯшокии тоза таъмин намудани аҳолии ноҳия.

Дар самти муҳаё кардани шароити ҷолиб барои рушди бахши хусусӣ ва инкишоф додани шарикии давлат ва бахши хусусӣ дар самти ҳалли мушкилиҳои маҳал.

– ташкил намудани курсҳои омӯзишӣ ҷиҳати баланд бардоштани савияи дониши соҳибкорони маҳаллӣ;
– муҳайё намудани шароити мусоид барои рушди шарикии давлат ва бахши хусусӣ;
– таъсиси маркази омӯзишӣ барои соҳибкорони маҳаллӣ ҷиҳати омода намудани бизнес-нақшаҳои сармоягузорӣ.
–

БОБИ 2. ИҚТИСОДИЁТ

2.1. Кишоварзӣ

Рашт яке аз ноҳияи аграрӣ маҳсуб ёфта, нақши соҳаи кишоварзӣ дар инкишофи иқтисодиёти ноҳия махсусан дар таъмини амнияти озуқаворӣ хеле баланд арзёбӣ мегардад.

Зиёда аз 88 фоизи аҳолии қобили меҳнатӣ дар деҳот истиқомат дошта, дар соҳаи кишоварзӣ фаъолият мекунанд. Аҳолии деҳот қисми зиёди даромади худро аз ҳисоби фурӯши маҳсулоти кишоварзӣ ба даст меоранд. Истеҳсолкунандаи асосии маҳсулоти кишоварзӣ дар деҳот хоҷагиҳои хонагӣ ва хоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ) мебошанд.

Кишоварзони ноҳия асосан ба истеҳсоли ғалладонагиҳо, сабзавот, картошка, полезӣ, хӯроки чорво, боғдорӣ, пилла, чорво, занбӯри асал ва моҳипарварӣ машғул мебошанд.

Мутобиқи маълумоти оморӣ ҳаҷми умумии истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ дар соли 2020 наздики 400 млн. сомониро ташкил дод, ки ин ба 93,5 фоизи соли 2014 баробар мебошад. Сабаби асосии кам шудани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ асосан аз ҳисоби кам шудани ҳосилнокии зироатҳои асосӣ мебошад.

Ҳадафи асосии соҳаи кишоварзӣ дар чор соли оянда –ин пайваста зиёд намудани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ аз ҳисоби баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳои асосӣ ҷиҳати таъмини аҳолии ноҳия бо маҳсулоти хушсифати маҳаллӣ ва таъминин амнияти озуқаворӣ маҳсуб меёбад.

Барои ноил гардидан ба ҳадафи гузоштащуда дар давоми солҳои 2021-2025 иҷрои вазифаҳои зерин зарур мебошад:

- баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳо;
- ҷорӣ намудани технологияҳои нави кишоварзӣ;
- таъмин намудани бозори дохилӣ ва берунӣ ба маҳсулоти тару тоза;
- таъсиси ҷойҳои нави корӣ.

Ҳалли вазифаҳои гузоштащуда тариқи андешидани тадбирҳои зерин амалӣ карда мешаванд:

- ❖ Идома додани низоми ислоҳот дар соҳаи кишоварзӣ;
- ❖ Пешниҳоди қарзҳои имтиёзнок барои васеъ намудани истеҳсолоти маҳсулоти кишоварзӣ;
- ❖ Ба роҳ мондани усули навӣ обёрии заминҳо;
- ❖ Таъмин намудани хоҷагиҳо ба тухмиҳои баландсифат ва нуриҳои минералӣ;
- ❖ Бо усули интенсивӣ ба роҳ мондани парвариши зироатҳо;
- ❖ Бнёди гармхонаҳо ва анборҳои замонавӣ барои нигоҳдории маҳсулот;
- ❖ Беҳтар намудани ҳолати мелиоративии заминҳо;
- ❖ Ба гардиши кишоварзӣ ворид намудани заминҳои бекорхобида.

Шаклҳои ташкили соҳаи кишоварзӣ.Дар доираи ислоҳоти соҳаи кишоварзӣ ба ҳолати 1.01. 2020 дар ҳудуди ноҳия 1340 хоҷагии деҳқонии фермерӣ (аз ин 36 хоҷагӣ роҳбараш зан) ва 1 кооперативи истеҳсолӣ бо 1168 саҳмиядор (46 нафар зан ё 4 %) таъсис дода шуд. Ҳоло дар ҳудуди ноҳия Ассотсиатсияҳои хоҷагии деҳқонии «Неъмат», «Механизаторон» ва «Занбӯри асал» ташкил дода шудааст, ки ба он қариб ҳамаи хоҷагиҳои фермерӣ дохил шудаанд. Ҳадафи асосии Ассотсиатсия ин тақсим намудани хоҷагиҳои калони деҳқонӣ ба хоҷагиҳои нисбатан майда, ба танзим даровардани масъалаҳои мелиоратсия ва фурӯши маҳсулоти кишоварзӣ мебошад.

Ҷадвали №4. Шумораи хоҷагиҳо дар ҷамоатҳо ба ҳолати 1.01. соли 2020

№	*Номгӯи ҷамоатҳо*	*Хонаводаҳо*	*Хоҷагиҳои деҳқонии ҷамоавӣ*	*Хоҷагиҳои инфиродӣ*
1.	ҷ/д Тагоба	905	5	91
2.	ҷ/д Оби меҳнат	350	3	126
3.	ҷ/д Боқи Раҳимзода	2121	11	185
4.	ҷ/д Нусратулло Махсум	2106	4	295
5.	ҷ/д Навдӣ	2592	7	230

6.	ч/д Қалъанак	1389	5	306
7.	ч/д Чафр	1239	4	107
8.	ч/д Ҳоит	1081	5	190
9	ч/д Ясман	921	9	102
10	ч/дАскалон	680	8	93
11	ч/дҲичборак	780	4	182
12	ч/дҚалъаи Сурх	1902	10	420
13	ч/ш Ғарм	1442		
14	ч/ш Навобод	1044		
Ҳамагӣ		***18552***	***75***	***2327***

Дастрасӣ ба техникаи кишоварзӣ.Таъмин будан бо техникаи муосир дар рушди соҳаи кишоварзӣ нақши муҳим мебозад. Дар хоҷагиҳои кишоварзӣ 432 адад техникаву таҷҳизот мавҷуд буда, аз ин 89,0 фоизаш коршоям (277 адад) ва 11,0 фоизаш (155 адад) дар ҳолати корношоям қарор доранд. Инчунин, дар ин соҳа 303 трактор ба қайд гирифташуда, аз шумораи умумии тракторҳои мавҷуда 63,7% трактори шудгоркунанда (193 адад) ва 36,3% тракторҳои нақлиётӣ (109 адад) мебошанд. Илова ба ин, дар тавозуни хоҷагиҳои деҳқонӣ 46 адад ядаки тракторӣ мавҷуд аст, ки аз ин 40 ададаш (86,9 фоиз) омодаи кор мебошад.

Барои таъмир ва барқарорсозии техникаю таҷҳизоти мавҷуда маблағи зиёд лозим аст ва таъмири онҳо аз ҳисоби хоҷагиҳо аз имкон берун аст. Воқеан ҳам, сабаби паст шудани даромаднокии хоҷагиҳо нарасидани техника мебошад. Таи 20 соли охир ба хоҷагиҳои деҳқонӣ трактори чархдор ворид нашудааст ва ба ҳар як трактори мавҷуда 58,3 гектар замини корам рост меояд. Омили дигаре, ки ба пешрафти истеҳсоли кишоварзӣ таъсири манфӣ мерасонад, ин маълумоти кифоя надоштани сарварони хоҷагиҳои деҳқонӣ мебошад.

Дар мустаҳкам намудани базаи моддӣ – техникии соҳаи кишоварзӣ нақши аҳолӣ баланд арзёбӣ гардида, шумораи техникаҳои дар тавозуни аҳолӣ буда 257 ададро ташкил медиҳад.

Ҷадвали №5. Техникаҳои мавҷудаи кишоварзӣ ва ҳолати коршоямии онҳо (ба 01.01.2020)

№	***Номгӯи техника***	***Ҳамагӣ***	***Омода***	***% омодагии техника***
1	Тракторҳо	303	172	56,7%
2	Комбайн	3	2	66,7%
3	Ядакҳои тракторӣ	46	40	86,9%
4	Испрҳо	66	51	77,3%
5	Култиваторҳо	14	12	85,7
	Ҳамагӣ	***432***	***277***	***89,0***

Яке аз роҳҳои мустаҳкам намудани базаи моддию техникии соҳа ин васеъ намудани дастрасӣ ба хизматрасониҳои лизингӣ мебошад.

Мушкилиҳои мавҷуда: набудани маркази хизматрасонии техникӣ, суст будани базаи моддию техникӣ ва набудани паркҳои тракторӣ оид ба таъмири техника, норасогии қисмҳои эҳтиётӣ ва равғанҳои молиданию сӯзишворӣ, аз муҳлати муқарраргардида бештар истифода гардидани техника ва таҷҳизотҳои мавҷуда (пурра ва барзиёд истифода бурдани мӯҳлати амартизатсионии техникаҳо), набудани ташкилотҳои лизингӣ, суст будани таъминот бо техника ва таҷҳизотҳои ҳозиразамон.

Истифодаи замин.Масоҳати умумии заминҳои ноҳия 461260 гектарро ташкил медиҳад, ки аз он 168245 га заминҳои кишоварзӣ мебошад. Ҳарчанд масоҳати ноҳия хеле васеъ бошад ҳам, вале ҳамагӣ 3 фоиз ё 15474 га заминҳои обӣ қобили истифода мебошанд.

Ҷадвали №6. Сохтори умумии истифодабарии заминҳои ноҳияи Рашт

№	Истифодабарии заминҳо	в/ч	Масоҳат, га ба 01.01.2020.
1.	Шумораи заминистифодабарандагон	нафар	14700
2.	Майдони умумии заминҳо	га	461260
3.	Аз ҷумла; заминҳои кишоварзӣ	га	168245
4.	Замини корам	га	4739
5	Боғҳо	га	834
6.	Чарогох	га	161190
7.	Ҷангалу бешазорҳо	га	3847
8.	Заминҳои зери об	га	6229
9.	Заминҳои зери роҳҳо	га	866
10.	Заминҳои зери иморату иншоот, кӯчаҳо ва майдонҳо	га	1244
14.	Дигар заминҳои ғайрикишоварзӣ	га	258217

Бо сабаби маҳдудияти заминҳои кишоварзӣ қобили истифода ба ҳисоби миёна ба ҳар нафар сокини ноҳия 1,4 га замин рост меояд.

Бинобар сабаби маҳдуд будани захираи молиявӣ азхудкунии заминҳои нав назаррас нест, вале дар сохтори истифодаи замин тағйирот ба назар мерасад. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки солҳои охир дар ноҳия тамоюли зиёдшавии майдони кишти зироати хӯроки чорво, картошка кишти ғалладона ба назар мерасад.

Аз рӯи истеҳсоли маҳсулоти мухталифи кишоварзӣ дар соли 2020 ба ҳар сари аҳолӣ: ғалладонагиҳо 41,0 кг, сабзавот 88,9 кг ва картошка 347 кг рост меояд.

Растанипарварӣ. Ҳиссаи растанипарварӣ дар ҳаҷми истеҳсоли маҷмӯи маҳсулоти кишоварзии ноҳия дар соли 2020 – 65,1 фоизро ташкил дода, ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти растанипарварӣ дар ин давра 257,7 ҳаз. сомонӣ баробар шудааст, ки нисбати соли 2019 – 19,8 ҳаз. сомонӣ зиёд мебошад.

Таҳлилҳо нишон медиҳад, ки бинобар сари вақт нагузаронидани корҳои агротехникӣ коркарди замин, аз рӯи меъёри муқарраршуда таъмин накардан бо нуриҳои маъданӣ, фарсуда шудани техникаи мавҷудаи кишоварзӣ, набудани системаи киштгардон ва сари вақт таъмин нагардидани захрхимикатҳо сабаби нисбатан паст шудани ҳосилнокии зироатҳои асосӣ гардидааст.

Ҷадвали №7. Ҳаҷми истеҳсол ва ҳосилнокии маҳсулоти растанипарварӣ дар давраи солҳои 2017-2020

Номгӯи нишондиҳандаҳо	***ченак***	***Солҳо***				***с 2020 нисбати с. 2015 (бо %)***
		2017	***2018***	***2019***	***2020***	
Ғаллаҳо, ҳамагӣ	тонна	4192	4868	4800	4901	116,9
ҳосилнокӣ	с/га	16,4	17,7	24,0	23,2	141,5
Сабзавот, ҳамагӣ	тонна	11688	12313	10561	10615	90,8
ҳосилнокӣ	с/га	175,5	179,5	183,0	170,4	97,1
Картошка, ҳамагӣ	тонна	58766	60797	39446	41405	70,4
ҳосилнокӣ	с/га	231,8	235,4	133,9	222,0	95,8
Меваҷот, ҳамагӣ	тонна	7921	7953	11593	16918	2,1 м
ҳосилнокӣ	с/га	19,6	19,7	25,2	35,5	181,1

Картошкапарварӣ. Барои хоҷагиҳои кишоварзии ноҳия яке аз соҳаҳои даромаднок ба ҳисоб меравад. Дар хоҷагиҳои ноҳия соли 2020 дар ҳаҷми 39446 тонна картошка истеҳсол шуда, соли 2019 қариб 41405 тонна ҳосил гирифта шудааст.

Ҷадвали №8. Тамоюли истеҳсоли картошка дар солҳои 2012-2015

Солҳо	Майдон (га)	Ҳосилнокӣ	Истеҳсолот	Фӯруш (тонна)	Маблағи фуруш	Арзиши сомонӣ	Фоида зарар	Даромаднокӣ бо %
2017	2535	231,8	58766	35323	31790	22253	+9537	42,9
2018	2583	235,4	60797	36478	36478	26263	+10215	38,9

2019	1670	133,9	39446	24154	25361	19021	+6340	33,3
2020	1865	222,0	41405	24843	29812	22359	+7453	33,3

Таҳлил нишон медиҳад, ки истеҳсоли картошка танҳо дар соли 2020 кам гардидааст. Имкониятҳои зиёд намудани ҳаҷми кишти картошка дар ноҳия вуҷуд дорад. Вале паст будани сифати тухмии картошка, маҳдуд будани дастрасии хоҷагиҳои картошкапарварӣ ба қарзҳои имтиёзноку дарозмуҳлат, дур будани бозорҳои фурӯш ва набудани техникаи кишоварзии муосир ба истифодаи пурраи имкониятҳо монеа эҷод кардаанд.

Боғдорӣ. Боғдорӣ шуғли асосии кишоварзони ноҳия буда, дар таъмини аҳолӣ бо меваҳои тару тоза, афзун гардонидани имкониятҳои содиротии ноҳия ва бо кори доимӣ таъмин намудани аҳолӣ мавқеи асосиро дорост. Обу ҳавои мусоиди ноҳия имконият фароҳам меорад, ки майдони боғҳо аз ҳисоби ниҳолҳои серҳосил ва зиёд намудани майдони он сол аз сол истеҳсоли мевaро дар миқёси ноҳия зиёд гардида, талаботи аҳолӣ ба меваҳои тару тоза пурра таъмин ва иқтидори содироти он зиёд карда шавад.

Ба 1 январи соли 2020 майдони боғҳо дар ноҳия 4989 га расонида шудааст. Талаботи рӯзафзун ба меваю масолеҳи сохтмонӣ, бахусус чӯбу тахта (аз ҳисоби шинонидани дарахтони бемева) тақозо мекунад, ки дар оянда боғдорӣ дар ноҳия ривоҷ дода шавад. Танҳо дар соли 2017 дар хоҷагиҳои ноҳия 108 га боғи нав бунёд карда шуд.

Барқарор намудани базаи моддию техникии боғпарварӣ (истифодаю нигоҳдории заҳрхимикатҳо, нигоҳдорию кашонидани меваҷот), барқарор намудани стансияҳои муҳофизати растаниҳо ё таъмин намудани хоҷагиҳо ва аҳолӣ бо заҳрхимикатҳо вазифаҳои асосии соҳа мебошад.

Ҷадвали №9. Нишондиҳандаҳои асосии соҳаҳои боғдорӣ дар солҳои 2017-2020

№	Намуди маҳсулот	ченак	2017	2018	2019
1.	Мева	тонна	7953	11593	16918
2.	Ҳосилнокӣ	с/га	19,7	25,2	35,5
5.	Майдони боғҳо	га	4653	5016	4989

Обтаъминкунӣ. Рушди соҳаи кишоварзӣ ба ҳолати системаи обёрӣ вобаста мебошад. Бад шудани ҳолати мелиоративии заминҳо дар ноҳия ба он оварда расонидааст, ки қисмати заминҳо аз гардиши кишоварзӣ берун монда, ҳосилнокии онҳоро кам намудааст.

Дар Барномаи қаблии рушди иҷтимоию иқтисодии ноҳия барои сохтмони қубури обгузар дар мавзеи Ҳоит аз ҷониби собиқ Агентии беҳдошти замин ва обёрии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 890 ҳазор сомонӣ пешбинӣ шуда, то соли 2020-ум 591 ҳазор сомонӣ маблағгузорӣ карда шудааст, ки ин 66 фоизи маблағҳои пешбинишударо ташкил медиҳад.

Баҳри обёрӣ намудани 575 гектар замин мутобиқи нақшаи пешбинишуда 3 млн. 734 ҳазор сомонӣ аз ҳисоби маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ ва 1 млн. 318 ҳазор сомонӣ бо ҷалби сармояи хориҷӣ ба Агентии беҳдошти замин ва обёрии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон вогузор гардидааст, мутаассифона то имрӯз новобаста аз кӯшишҳои МИҲД ноҳия ҷиҳати иҷроиши бандҳои мазкури Барнома натиҷагирӣ нашудааст.

Чорводорӣ. Чорводорӣ дар баробари дигар бахшҳо яке аз соҳаҳои асосии кишоварзии ноҳия мебошад. Дар соли 2020 ҳиссаи он дар маҷмуи маҳсулоти кишоварзӣ 34,9 фоизро ташкил дод. Дар соли 2020 хоҷагиҳои кишоварзӣ 137,9 млн. сомонӣ маҳсулот истеҳсол намуданд, ки нисбати соли 2019 - 3,0 млн. сомонӣ зиёд мебошад.

Сол аз сол саршумори чорво, аз ҷумла чорвои калони шохдор, бузу гӯсфанд, парранда ва асп дар ҳамаи самтҳои хоҷагидорӣ меафзояд. Ба ин иқлими созгор мусоидат менамояд.

Бояд қайд кард, ки 100 фоизи чорво ва парранда ба хоҷагиҳои шахсӣ мансуб мебошад. Ба зиёд шудани саршумори чорво дар бахши хусусӣ барҳам хӯрдани хоҷагиҳои чорводории давлатӣ мусоидат намудааст.

Ҷадвали №10. Саршумори умумии чорво ва парранда дар ҳамаи шаклҳои хоҷагидорӣ (сар)дар солҳои 2017-2020

№	*Номгӯй*	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2020 нисбати 2019 бо %*
1.	Чорвои калон:	51255	53795	57808	64993	126,8
	аз он модагов	25120	26060	28068	30448	121,2
2.	Бузу гӯсфанд	119055	122910	130738	145898	122,5
3.	Аспҳо	1258	1370	1381	1401	111,3
4.	Парранда	89680	90980	98150	105080	117,2
5.	Оилаи занбӯри асал	18295	19460	19892	20336	111,1

Бо мақсади афзун намудани маҳсулоти чорводорӣ, тавассути ба роҳ мондани зотпарварӣ ва хушзоткунии чорво дар асоси Барномаи рушди соҳаи зотпарварӣ ва хушзоткунии чорво дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020 (қарори ҲҶТ аз 30.12.15) дар ноҳия хоҷагиҳо ба парвариши чорвои хушзот машғул мебошанд ва саршумори онҳо дар ин хоҷагиҳои хонагӣ зиёд шуда истодааст.

Занбӯри асалпарварӣ. Занбӯри асалпарварӣ яке аз соҳаҳои камхарҷу сердаромади соҳаи кишоварзӣ мебошад. Шароити иқлимии ноҳияи Рашт барои инкишофи соҳаи занбӯрпарварӣ мусоид аст. Захираҳои маҷудаи растаниҳои шаҳддиҳандаи ноҳия имкон медиҳанд, ки шумораи оилаи занбӯри асал зиёд карда шуда, истеҳсоли он дучанд карда шавад. Солҳои охир соҳаи мазкур дар ноҳия рушд ёфта, истеҳсоли он тадриҷан зиёд шудааст. Тӯли се соли охир шумораи оилаҳои занбӯри асал 876 адад ва истеҳсоли асал ба 11,4 фоиз афзоиш ёфтааст.

Мутобиқи нақшаи дурнамо миқдори оилаҳои занбӯри асал дар ноҳияи Рашт то соли 2020 ба 33 ҳазор оила расонида шуда, истеҳсоли он ба 880 тонна расонида мешавад. Барои боз ҳам ривоҷ додани соҳаи асалпарварӣ дастгирӣ намудани хоҷагиҳои асалпарвар ва ба онҳо додани қарзҳои камфоиз ва дарозмӯҳлат мувофиқи матлаб мебошад.

Пиллапарварӣ. Иқлими ноҳия барои ба роҳ монадани кирмакпарварӣ мусоид аст. Дар баробари дигар бахшҳо соҳаи кирмакпарварӣ барои ноҳия низ яке аз соҳаҳои муҳим буда, барои ғанӣ гардонидани буҷети маҳаллӣ нақши назаррас мебозад. Мутобиқи «Барномаи соҳаи кирмакпарварӣ ва коркарди пилла дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2020» дар ноҳияи Рашт то соли 2020 шинонидани 69 ҳазор бех ниҳоли тут, 105 га бунёди тутзор, парвариши 800 қуттии кирмак, бунёди комплексҳои пиллапарварӣ ба маблағи 20,0 ҳазор сомонӣ ва истеҳсоли 40 тонна пилла дар назар аст.

Хизматрасонии байторӣ. Дар шароити имрӯза рушди соҳаи чорводорӣ ва паррандапарвариро бе хизматрасонии босифати байтори ҷиҳати сари вақт пешгири намудани касалиҳои сирояткунанда тасаввур намудан ғайри имкон аст. Дар ноҳияи Рашт ҳолатҳои алоҳидаи гирифтор шудани чорво ба касалиҳои сиёҳрон (эмкар қарасон), зардкасал (лептоспироз), ҳори бруселёз (буғумдард) ва дигар касалиҳо дар байни чорвои калон ва моли майда ба мушоҳида мерасад.

Мушкилоти асосие, ки дар ин самт ба мушоҳида мерасад ин пеш аз ҳама набудани таҷҳизот ва техникаҳои замонавӣ, нарасидани мутахассисони баландихтисос, баланд будани нархи доруворӣ ва мушкилии дастрас намудани он мебошад. Дар ноҳия дорухонаҳои бойтории шахсӣ ташкил шудааст.

Бинои идораи байтории ноҳия, ба таъмир ниёз дорад. Айнӣ ҳол, ташкил намудани клиникаҳои байтори (дар сатҳи ҷамоатҳо) бо назардошти меъёрҳои стандартӣ ва муҷаҳҳаз гардонидани онҳо бо техникаи замонави мувофиқат мекунад.

Маблағгузории нокифоя ба соҳа, имконият намедиҳад, ки мушкилоти ба миён омада вобаста ба пешгирии касалиҳои сирояткунанда дар байни чорвои ҷамъиятӣ ва шахсӣ, хушзоткунии чорво, тарғиби таҷрибаи пешқадам ва дар амал татбиқ намудани дастовардҳои илми соҳаи байторӣ чораҳои саривақтӣ андешида шавад.

Дурнамо. Рушди соҳаи кишоварзӣ дар оянда миёнамуҳлат бо назардошти азхуд намудани заминҳои нав, обёрии онҳо, баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳои асосӣ ва хушзоткунии чорво дар соли соли 2020 нисбат ба соли 2015 дар ҳаҷми 9,7 фоиз афзоиши маҷмӯи маҳсулоти кишоварзӣ пешбинӣ шудааст.

Ҷадвали №11. Дурнамои рушди кишоварзӣдар солҳои 2016-2020 (млн. сомонӣ)

Нишондиҳандаҳо	2015 ҳисобот	2015 баҳо	Дурнамо					2020 нисбати 2015 %
			2016	2017	2018	2019	2020	
Истеҳсоли ҳаҷми маҷмӯӣ маҳсулоти кишоварзӣ аз ҷумла:	449548	395618	405778	418822	422161	428167	434204	109,7
Растанипарварӣ	303961	257694	266596	277047	280051	285156	289104	108,0
Чорводорӣ	145587	137924	139182	141775	142110	143011	145100	112,5

Мутобиқи нишондиҳандаҳои дурнамо ва бо назардошти бартараф намудани мушкилотҳое, ки дар соҳаи кишоварзии ноҳия мавҷуд аст, ба инкишофи соҳаи кишоварзӣ такони ҷиддӣ дода, ҳосилнокии зироатҳои асосии кишоварзӣ дар соли 2020 нисбати соли 2015, аз ҷумла картошка 110 %, гандум 109 % ва мева 116 % зиёд карда мешавад.

Ҷадвали №12. Дурнамои рушди соҳаи кишоварзӣдар солҳои 2016-2020

Нишондиҳандаҳо	2014	2015	Дурнамо				
			2016	2017	2018	2019	2020
Ҳосилнокии зироатҳо							
Ғалла-с/га Аз ҷумла	22,8	23	23,5	25	26	28	29
Гандум-с/га	27,8	28	28,3	29	30	30,2	30,5
Картошка-с/га	246	250	255	260	265	270	273
Сабзавот-с/га	344	345	347	350	355	340	346
Меваги- с/га	37	37,5	38	39	40	42	43
Ангур- с/га	16,2	16,5	17	18	20	22	24
Истеҳсоли маҳсулоти кишоварӣ (тонна)							
Ғалла х/т	4115	4140	4265	4550	4758	4760	4765
Аз ҷумла гандум	2002	2044	2109	2175	2280	2292	2294
Картошка	11942	12250	12622	13000	13115	13242	13254
Сабзавот	3947	4030	4073	4160	4248	4268	4269
Мева	2510	2531	2585	2632	2700	2810	2815
Ангур	26	26,5	27	30	34	36	37
Саршумори чорво							
Моли калони шохдор	29541	29837	30175	30512	30838	30941	30946
Аз ҷумла модагов	17060	17100	17252	17301	17347	17356	17361
Гусфанд ва буз	120440	121144	121917	127699	123502	123604	123708

Мушкилотҳои соҳаи кишоварзӣ:

- Аз фаъолият бозмондани 5 шабакаи обёрӣ ва набудани қубури обгузар барои бунёди 40 га боғи нав дар мавзеи сафедкӯҳи хоҷагии М.Назриеви ҷамоати деоти Навдӣ;

• Набудани хоҷагиҳои махсусгардонидашудаи тухмипарварӣ ва аз байн рафтани хоҷагиҳои тухмипарварӣ;

• Зиёд шудани ҳашаротҳои зараррасон ва касалиҳои гуногун ва дастрас набудани маводҳои дорувории заҳркимиёҳо барои тоза намудани боғҳо;

• Набудани нуқтаҳои фурӯши доруворӣ бар зидди ҳашоротҳо ва дигар паразитҳо;

• Ҷавобгӯй набудани хадамоти байторӣ ва набудани нуқтаҳои фурӯши доруворӣ барои чорво;

• Тӯл кашидани азхудкунии 300 га замин дар мавзеи ҷамоати деҳоти Ҳоит (Дашти беоб ва Луғёзӣ) ва 160 га ҷамоати деҳотӣ Б. Раҳимзода (Варзигони деҳоти Қалъаи Сурх);

• Маҳдудияти гирифтани қарзҳои камфоиз ва дарозмӯҳлат дар соҳаи кишоварзӣ бахусус соҳаҳои растанипарварӣ, чорводорӣ ва занбӯрпарварӣ;

• Фарсуда гаштани техникаи мавҷуда дар хоҷагиҳои кишоварзӣ, набудани базаи моддию техникӣ ва техникаи ҳозиразамон;

• Саривақт таъмин нагардидани сӯзишворӣ, нуриҳои минералӣ ва дигар заҳрхимикатҳо.

2.2. Саноат

Соҳаи саноат яке аз самти афзалиятноки рушди иқтисодии ноҳия ба шумор меравад. Қатъи назар аз мавҷудияти захираҳои бузург ва иқтидорҳои маҳаллӣ соҳаи саноат дар ноҳияи Рашт на он қадар рушдёфта мебошад. Ҳамзамон рушди корхонаҳои хурду миёнаи саноатӣ ва ба роҳ мондани коркарди маҳсулоти саноатӣ дар асоси ашёи хоми маҳаллӣ метавонад ба таъмин намудани аҳолӣ ба ҷои кори доимӣ ва паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар ноҳия мусоидат намояд.

Дар ноҳия 8 корхонаи саноатӣ фаъолият менамояд, ки ҳиссаи онҳо дар ташаккули буҷети маҳаллӣ ва ҳаҷми умумии истеҳсоли маҳсулоти ноҳия на он қадар назаррас аст.

Ҷадвали №13. Намудҳои маҳсулот ва иқтидори корхонаҳои саноатӣ дар соли 2020

Номгӯйи корхонаҳо	Самти фаъолият ва намудҳои маҳсулот	Воҳиди ченак	Иқтидори воқеӣ	Ҳолати техникӣ	Истифодабарандагони маҳсулот	Миқдори умумии ҷойҳои корӣ
ҶДММ «Камароб»	Истихроҷи ангишт	тонна	9700	Коршоям	Бозори дохилӣ	6/20
КВДКФ «Назарайлоқ»	Истихроҷи ангишт	тонна	52013	Коршоям	Бозори дохилӣ	5/25
ҶДММ «Сомон-7»	Истеҳсоли хишт	адад	135900	Корӣ	Бозори дохилӣ	6
Филиали ҶСК-и «Машруботи Душанбе»	Оби нӯшокӣ ва салқинкунанда	адад	8000	Коршоям	Бозори дохилӣ	3
ҶДММ «Файзи дастархон»	Маҳсулоти нонӣ	сомонӣ	273000	Коршоям	Бозори дохилӣ	7
Корхонаи ордбарорӣ	ордбарорӣ	тонна	222155	Коршоям	Бозори дохилӣ	23
Матбааи ноҳия	Бланка ва ҷопи рӯзномаҳо	ҳаз.дона	62,5	Коршоям		3

Дар заминаи корхонаи ҶДММ «Сомон-7» бунёди сехи истеҳсоли хишт (бо иқтидори 3,0 млн. дона хишти шартӣ дар як сол), сехи нави истеҳсоли қуму шағал (иқтидораш 5,0 ҳазор метри мукааб) ва барқарорсозии корхонаи хурди коркарди

санги мармар, ки пештар тавассути ашёи хоми маҳаллӣ фаъолият дошт (кони мармарӣ: Оҳангарон, Ганҷик, Тахтӣ, Сангикар, Ҳоит) дар назар аст.

Ҳамчунин, дар солҳои охир бо дастгирии соҳибкорон 8 сехи дӯзандагӣ ва 3 корхонаи хурди коркарди маҳсулоти хӯрокворӣ (аз ҷумла корхонаи коркарди бо иқтидори коркарди 70 тонна) таъсис дода шудааст, ки зиёда аз 140 нафар аҳолии маҳаллӣ ба кори доимӣ таъмин шуданд.

Дар соли 2020 дар ноҳияи Рашт ба маблағи 33,1 млн. сомонӣ маҳсулоти саноатӣ истеҳсол гардидааст, ки нисбат ба нишондиҳандаҳои соли 2019 –ум 17,6 млн. сомонӣ зиёд мебошад.

Кони Назарайлоқ ба гурӯҳи конҳои нодири ангишт медарояд, ки аҳамияти стратегӣ дорад ва аз ин ҷиҳат рушди коркарди маҷмӯии кон талаботи махсуси техникию муҳандисиро талаб менамояд. Захираҳои ангишти кони Назарайлоқ – 540 млн. тоннаро ташкил медиҳад. Талабот ба ангишти Назарайлоқ дар бозори дохилӣ ва берунӣ зиёд мебошад.

Дар ҳолати дастгирии давлатӣ ба маблағи 7 млн. сомонӣ корхона имконият дорад, ки дар муддати 3 сол истихроҷи ангиштро то ба 35-40 ҳазор тонна расонад. Маблағҳои дотатсионие, ки ҳамасола барои хароҷоти корхона ҷудо карда мешавад нокифоя аст ва талаботи корхонаро таъмин карда наметавонад (137 ҳазор сомонӣ барои панҷ сол).

Корхонаи мазкур ба харидорӣ намудани 2 адад булдозери тамғаи Катерпилар, 1 экскватор ва 10 адад автомашина ниёз дорад.

Иқтидорҳои мавҷуда. Ноҳияи Рашт сарзамини кӯҳсор буда, дар ҳудуди он захираҳои табиии гуногун вуҷуд дорад, аз ҷумла: захираҳои тиллои пошхӯрда, захираҳои маҳсулоти сохтмонӣ, оҳаксанг, ки дар асоси он метавонад дар оянда корхонаҳои коркарди тилло ва маҳсулоти сохтмониро ба роҳ монд. Инчунин маҳсулоти истеҳсолшавандаи соҳаи растанипарварӣ, боғу ток парварӣ ва чорводорӣ метавонад дар оянда ҳамчун сарчашмаи ашёи хоми маҳаллӣ ва замина барои бунёди корхонаҳои хурди саноатӣ, аз ҷумла корхонаҳои коркарди шир, пашму пӯст ва коркарди маҳсулоти кишоварзӣ шавад. Истифодаи самараноки захираҳои мавҷуда ва дар ин замина ба роҳ мондани бунёди корхонаҳои хурду миёна инчунин, метавонад ба таъсиси ҷойҳои нави корӣ, баланд бардоштани сатҳи некӯаҳволии мардуми ноҳия, ғанӣ гаштани қисми даромади буҷети ноҳия заминаи устувор гузорад.

Истифодаи иқтидорҳои саноатӣ ва кишоварзии ноҳия минбаъд бояд бо назардошти мувозинати табиии ноҳия, ҳифзи муҳити зист ва нигоҳдории гуногунии биологӣ амалӣ карда шавад.

2.3. Соҳибкории хурду миёна

Зарурияти соҳибкорӣ дар иқтисодиёти маҳаллӣ. Соҳибкории хурду миёна (СХМ) дар рушди иқтисодиёти ноҳия нақши калон мебозад. Ҳаҷми маҳсулот ва хизматрасониҳое, ки аз ҷониби соҳибкории хурду миёна истеҳсол ва расонида мешавад, сол то сол тамоюли болоравӣ дорад.Мутобиқимаълумоти оморӣ 585 субъекти соҳибкорӣ ба қайд гирифта шуда, аз ин 450 нафар тавассути патент ва 135 нафар бо шаҳодатнома фаъолият доранд.

Аз шумораи умумии субъектҳои сорҳибкорӣ 36 фоиздар соҳаҳои тиҷорат ва хӯроки умумӣ фаъолият мекунанд. Дар баробари ин, солҳои охир шумораи соҳибкори дар соҳаҳои кишоварзӣ, сохтмон, иҷтимоӣ, хизматрасонии маишӣ машғулбуда низ зиёд шудааст. Ба зиёд шудани соҳибкори дарсоҳаи кишоварзӣ гузаштан ба шакли нави хоҷагидорӣ ва ислоҳоти замин мусоидат намуд, ки ин ба зиёд шудани истеҳсоли макҳсулоти кишоварзӣ дар миқёси ноҳия гардидааст.

Соҳибкории хурду миёна (СХМ) дар таъмини аҳолӣ бо ҷои корӣ бахусус дар самти кишоварзӣ нақши асосӣ мебозад. Ҳиссаи умумии шуғл дар сектори хусусӣ 39 фоизи шумораи умумии ба кор таъминшудагонро ташкил медиҳад.

Дар бахши соҳибкории хурду миёна 31 фоизи аҳолии қобили меҳнат фаъолият мекунанд, ки аз ин 11 фоиз зан мебошад. Занҳои роҳбар дар субъектҳои соҳибкории хурду миёна 9 фоиз ва дар хоҷагиҳои инфиродӣ 22 фоизро ташкил медиҳад.

Ҳиссаи соҳибкории дар соҳаҳои тиҷорат ва хизматрасонӣ мутаносибан 32% ва 29 фоизро ташкил медиҳад. Таҳлили қисми даромади буҷети маҳаллӣ нишон медиҳад, ки ба буҷети маҳаллӣ аз ҳисоби соҳибкориисоҳаҳои тиҷорат, хизматрасонӣ ва кишоварзӣ шуғл дошта бештар маблағ ворид мешавад.

Хизматрасонӣ барои рушди бизнес. Ба сатҳи баланди фоизи қарзи бонкӣ нигоҳ накарда талабот байни соҳибкорони хурду миёна ба қарзи бонкӣ дар ноҳия зиёд мебошад. Дар ҳудуди ноҳия ба ғайр аз бонкҳои давлатӣ якчанд ташкилотҳои ғайридавлатии қарздиҳии хурд, аз ҷумла «ИМОН Интернейшнл», “Арванд”, “Оксус”, “Ҳумо” ва Эсхатафаъолият доранд. Дар соли 2015 тавассути ин бонкҳо 50 млн. сомонӣ ба соҳибкорон, аз ҷумла кишоварзӣ – 13 млн. сомонӣ, тиҷорат -17 млн. сомонӣ, хизматрасонӣ 4 млн. сомонӣ, сохтмон – 11 млн. сомонӣ ва дигар соҳаҳо 5 млн. сомонӣ қарз дода шудааст.

Ташкилотҳои қарздиҳии ноҳия фаъолияти худро асосан баҳри рушди соҳаҳои кишоварзӣ, соҳибкории хурду миёна ва саноат нигаронидаанд. Дар ин самт суст будани маблағгузорӣ ба соҳаҳои сохтмон ва қонеъ гардонидани талаботҳои иҷтимоӣ ба мушоҳида мерасад.

Ҳоло соҳибкорони ноҳия ба кӯмакӣ машваратии касбӣ оид ба масъалаҳои ташкил ва рушди бизнес (бахусус ба масъалаи баромадан ба бозори ҷаҳонӣ, рушди инноватсионӣ), таҷҳизотҳои лизингӣ ва техника, дастрасӣ ба ахборот, ҳамчунин дастрасӣ бо сохтори кӯмакрасон (бизнес инкубатор, маркази бизнесӣ) ниёз доранд.

Мушкилоти соҳибкорӣ. Мушкилоти асосии монеаи рушди соҳибкории хурду миёна дар ноҳия ин набудани маблағҳои худӣ барои сармоягузорӣ дар фаъолияти соҳибкорӣ; мушкилот дар дастрасӣ ба қарзҳо (фоизи баланди қарз, набудани молу мулк барои гарав); набудани малакаҳои лозима барои ташкил ва идоракунии фаъолияти соҳибкорӣ, бахусус дар байни занон, ба фурӯш бароварда натавонистани маҳсулотҳои истеҳсолшуда мебошад.

–

3.2 Шарикии давлат ва бахши хусусӣ

3.2.1Ҳолати кунунӣ.

Дар раванди гузаштан ба муносибатҳои нави иқтисодӣ, соҳибкории хурду миёна муҳаррики асосии пешбарандаи рушди соҳаҳои иқтисодиёт ба ҳисоб меравад. Соҳибкории хурду миёна дар баланд бардоштани самаранокии ҷараёни идоракунӣ, такмили низоми банақшагирию фаъол намудани таркиби истеҳсолот, таъсиси ҷойҳои нави корӣ ва ғанӣ гардонидани бозори истеъмолӣ заминаи воқеӣ мегузорад.

Ба ин мақсад, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи шарикии давлат ва бахши хусусӣ” асосҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва ташкилии шарикии давлат ва бахши хусусӣ (минбаъд - ШДБХ), тартиби татбиқи лоиҳаҳои шарикии давлат ва бахши хусусиро дар соҳаи инфрасохтор ва хизматрасонии иҷтимоӣ муайян намуда, ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои қонунии давлат ва бахши хусусиро таъмин менамояд.

Мақсади асосии ҳамкории шарикии давлат ва бахши хусусӣ пеш аз ҳама ҷалби сармоягузории бахши хусусӣ ба иқтисодиёти ноҳия, таъмини дастрасӣ ба хизматрасониҳои инфрасохторӣ ва баланд бардоштани

сифати хизматрасониҳо буда, дар амалишавии чорабиниҳои барномаҳои рушди маҳал нақши калидиро мебозад.

Фаъолияти соҳибкории хурду миёна дар ноҳия бештар дар соҳаҳои тиҷорат, хизматрасониҳои маишӣ, хизматрасониҳои бонкӣ (ташкилоти қарздиҳии хурд), нақлиёт, сохтмон, саноат, алоқа ва сайёҳӣ ба назар мерасад.

Саҳми бахши хусусӣ дар рушди иқтисодиёти ноҳия махсусан дар рушди инфрасохтори аввалиндараҷа, идомаи корҳои бундёкорию созандагӣ, беҳтар намудани ҳолати хизматрасониҳо дар соҳаҳои гуногун, рушди соҳаҳои воқеии иқтисодиёт ва дар ин замина таъсис додани ҷойҳои нави корӣ назаррас аст. Дар чор соли охир ҳиссаи бахши соҳибкорӣ дар ташаккули қисми даромади буҷети маҳаллӣ аз 32,3 то 35,3 фоиз зиёд шудааст.

Ба ҳолати 1 январи соли 2020 дар ноҳия ҳамагӣ 3368 соҳибкории хурду миёна ба қайд гирифта шудааст, ки аз ин 3413 соҳибкори инфиродӣ бо патент ва 120 соҳибкор бо шаҳодатнома фаъолият мекунад, ки нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта 58 соҳибкор зиёд буда, соли 2019 аз ҳисоби онҳо 23,9 млн. сомонӣ маблағи андоз ба буҷети маҳаллӣ ворид гардидааст (ҳиссаи он дар ташаккули қисми даромади буҷет 35,3 фоиз мебошад).

Аз таҳлилҳо бар меояд ки беш аз 76 фоизи ҳиссаи соҳибкории хурду миёнаро дар ноҳия саҳми соҳибкорони кишоварзӣ ташкил медиҳад.

Дар нимсолаи соли 2020 дар маҷмуъ 688 соҳибкор дар соҳаи савдо ба қайд гирифта шудааст ки аз ин 47 соҳибкор бо шаҳодатнома ва 641 соҳибкор бо патент фаъолят менамояд ки аз ин шумора 50 нафарро занҳо ташкил менамояд.

Дар доираи захираҳои дохилии ноҳия имконияти таъсис додани корхонаҳои хурд ва миёнаи истеҳсолие, ки маҳсулоти тайёри рақобатпазир ва хушсифат истеҳсол менамоянд, мавҷуд аст. Тасмим гирифта шудааст, ки дар раванди татбиқи барномаи рушди ноҳия барои бунёди корхонаҳои нави саноатӣ шароити мусоид фароҳам оварда шавад.

Дар сурати дастгирӣ ва ташкил намудани субъектҳои нави соҳибкории хурду миёна, то соли 2025 эҳтимолияти таъсис додани беш аз 20 ҳазор ҷойи нави корӣ имконпазир мебошад.

Дар соли ҷорӣ бунёди корхонаҳои навтаъсис 1 ададро ташкил намуд.

3.2.2. Хизматрасонӣ дар рушди соҳибкорӣ. Дар инкишофи соҳибкории хурду миёна фаъолияти бонкҳо мавқеи хосаро ишғол менамояд. Дар ноҳия филиалҳо, Бонки давлатии амонатгузорӣ «Амонатбонк», Бонки «Эсхата», ҶСП Аввалин бонки молиявии хурд, ФҚХ “Файзи Сурхоб”, “Комерсбонк” Фонди қарзии хурди «Имон-

интернейшнл» ва 20 маркази хизматрасонии ташкилотҳои қарзӣ фаъолият доранд.

Соҳибкорони ноҳия нерӯи бузург ва созанда маҳсуб ёфта, аз дуруст ба роҳ мондани ҳамкорӣ ва дастгирии ҳамаҷонибаи онҳо рушди минбаъдаи иқтисодиёти ноҳия вобастагии калон дорад. Дар ноҳия имкониятҳои зиёди ҳамкорӣ, иқтидорҳои калони истеҳсолӣ ва қувваи кории арзон мавҷуд мебошад, ки дар ин самт соҳибкорони ватанию хориҷӣ метавонанд фаъолияти худро самараноктар ба роҳ монанд.

Аз тарафи шуъбаҳои бонкии ҳудуди ноҳия бо мақсади рушди соҳибкорӣ ба ҳолати якуми июли соли 2020 ба соҳибкорон 6.5 млн сомонӣ маблағҳои қарзӣ пешниҳод гардид, ки дар муқоиса ба соли гузашта 2,5 млн. сомонӣ зиёд мебошад.

3.2.3. Мушкилоти асосӣ:

- баланд будани фоизи қарзҳои бонкӣ ва кутоҳ будани муҳлати истифода ва баргардонидани онҳо бахусус дар самти соҳибкории истеҳсолӣ;
- маҳдудияти бозори дохилӣ;
- сатҳи баланди фарсудашавии сармояи асосӣ;
- дар сатҳи зарурӣ қарор надоштани ҳамкории давлат бо бахши хусусӣ ҳангоми татбиқи лоиҳаҳои ШДБХ;
- маҳдудияти сарчашмаҳои иловагии (ғайрибуҷетӣ) маблағгузории дарозмуддати лоиҳаҳои ШДБХ;
- номукаммалии механизмҳои молиявӣ-қарзӣ, заминаи бонкӣ ва суғуртаи таваккали хавфи соҳибкории хурд;
- дастрасии маҳдуди субектҳои фаъолияти соҳибкорӣ ба технологияҳои муосири истеҳсолӣ ва бинову иншооти корхонаҳои бекорхобида;
- мушкилоти алоқаманд бо таъмини боэътимоди корхонаи истеҳсоли бо нерӯи барқ ва дигар захираҳои нерӯ бахусус дар фасли зимистон;
- рушди нокифояи зерсохтори бозори соҳибкорӣ, номукаммалии низоми андозбандӣ ва нақши ҳавасмандкунии он барои васеъ намудани истеҳсолот;
- Сатҳи пасти касбият ва донишу таҷриба дар ташкили фаъолияти самараноки соҳибкорӣ

3.2.4. Вазифаҳои асосӣ:

- андешидани тадбирҳои мушаххас барои рушди шарикии давлат ва бахши хусусӣ ва фароҳам овардани шароити мусоид дар татбиқи лоиҳаҳои шарикии давлат ва бахши хусусӣ дар ноҳия;
- мусоидат кардан дар дастрасӣ ба гирифтани маблаг аз фонди дастгирии соҳибкорӣ барои фаъолияти соҳибкорони ватанӣ;
- соддагардонии ҳуҷҷатҳои ба қайдгирии соҳибкорӣ вобаста ба фаъолияти соҳибкорӣ.

– аз байн бурдани мушкилиҳое ки ноҳия дар раванди ҷалби сармояи бахши хусусӣ барои рушди инфрасохтор ба онҳо дучор гардида метавонанд.

3.2.5. Натиҷаҳои чашмдошт:

– шароити мусоид ва тадбирҳои зарурӣ барои рушди шарикии давлат ва бахши хусусӣ андешида шуд;
– дастгирии имкониятҳои нави сармоягузорӣ дар занҷири арзиши иловашудаи агробизнес амалӣ мегардад;
– монеаҳои маъмурӣ барои рушди соҳибкории хурду миёна кам мегардад ва санҷишҳои беасос аз байн бурда мешавад.
– фонди дастгирии соҳибкорӣ барои татбиқи лоиҳаҳои ШДБХ таъсис дода
– механизми ҳаммаблағгузории муштараки лоиҳаҳои ШДБХ аз ҷониби мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳия ташкил карда мешавад.

БОБИ 3. ИҶТИМОИЁТ

3.1. Маориф

Рушди соҳаи маориф барои ноил гаштан ба як қатор ҳадафҳои сиёсӣ, иҷтимоию иқтисодӣ ва Ҳадафҳои рушди устувор (ҲРУ 4) нақши ҳалкунанда . Беҳтар намудани сифати таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимӣ ва таъмини маълумоти босифат омили асосии расидан ба рушди устувор мебошад. Дар давоми солҳои 2021-2025 барои таъмини маълумоти босифат дар доираи барномаи рушди ноҳия татбиқи чунин чорабиниҳои афзалиятнок пешбинӣ мегарданд:

- бунёди 7 муассисаи таълимии муосир ва 65 синфхонаҳои иловагӣ (муасисаҳои томактабӣ ва мактабҳо) дар 17 деҳаи ҳудуди ноҳия;

- пурра ба таълим фаро гирифтани кӯдакони имконияташон маҳдуд;

- барқарорсозии инфрасохтори муассисаҳои томактабӣ ва муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, таъмин намудани онҳо бо оби нӯшокӣ ва гармӣ;

- бунёд намудани пандус дар даромадгоҳи муассиҳои маориф ва шароити лозимии хониш барои таҳсили кӯдакони имконияташон маҳдуд;

- таъмини хонандагон бо китобҳои дарсӣ, асбобу аёнияти хониш, китобҳои тозанашр, техникаи компютерӣ ва интернет;

- таъмин намудани муассисаҳои таълимӣ бо омӯзгорони соҳибихтисос;

- ҷалб намудани ҷомеа, волидайн, омӯзгорон, талабагон ва намояндагони ташкилотҳои давлатию ҷамъиятӣ барои ташкили босифати хониш ва идоракунии мактабҳо;

- таъмиру барқарорсозии низоми гармидиҳии муассисаҳои таълимӣ;

- инкишоф додани мактабҳои хусусӣ ва гимназияҳои замонавии дастрас барои ҳамаи қишрҳои ҷомеа.

Афзоиши ҳамасолаи нишондиҳандаҳои демографӣ боиси зиёд шудани шумораи кӯдакону хонандагон ва ҷавонон мегардад. Дар соли 2019 шумораи кӯдакони синни томактаби 13828 нафарро ташкил дод, ки аз ин ҳамагӣ 7,4 фоизи он ба муассисаҳои томактабӣ (227 нафар) ва ба марказҳои инкишофи кӯдакон (799 нафар) фарогир буда, 92,6 фоиз дастрасӣ надоранд (шумораи муассисаҳои томактабӣ дар ноҳия 4 адад ва 50 адад маркази рушди кӯдакон барои 799 ҷой). Дар ноҳия ҷиҳати зиёд намудани сатҳи фарогирӣ ва дастрасии кӯдакон ба муассисаҳои томактабӣ зарурияти дар панҷ соли минбаъда бунёд намудани кудакистонҳои нав ба миён омадааст. Фарогирии кӯдакон ба муассисаҳои томактабӣ бояд аз 7,4 то 15 фоиз зиёд карда шавад (барои ин ҳамасола бояд 85 ҷой ба истифода дода шавад).

Муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ. Дар ноҳияи Рашт 113 муассисаи таҳсилоти умумӣ барои 12 ҳазор ҷойи нишаст фаъолият доранд, аз он 57 муассисаи таҳсилоти миёна, 25 асосӣ, 31 ибтидоӣ ва 4 муассисаи томактабӣ кӯдакистон фаъолият менамоянд ва дар онҳо 28274 нафар хонанда ба таҳсил фаро гирифта шуда, ба онҳо 1636 нафар омӯзгорон таълим медиҳанд. Дар соли таҳсили 2019-2020 боз 67 нафар омӯзгорони ҷавон ба кор оғоз намудаанд, вале бо вуҷуди ин, дар мактабҳои ноҳия 29 нафар омӯзгорони забонҳои хориҷӣ ва фанҳои дақик намерасанд. Дар 4 муассисаи томактабӣ 220 нафар кӯдакон фаро гирифта шудаанд.

Муассисаҳои таҳсилоти олӣ, миёна ва ибтидоии касбӣ. Дар ноҳия Доникадаи омӯзгорӣ, коллеҷи тиббӣ, коллеҷи омӯзгорӣ, литсеи касбӣ-техники фаъолият доранд, ки ҳамасола дар омода намудани кадрҳои баландихтисос барои водии Рашт нақши калон мебозанд.

Мушкилоти асосие, ки боиси ба таври зарурӣ рушд наёфтани соҳаи маориф гардидааст, ин нокифоягии заминаи моддию техникии лозима дар муассисисаҳои таълимӣ, норасогии мутахассисони баландихтисоси соҳа ва пурра ҷорӣ нагардидани низоми таълимоти фарогир дар муассиаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ноҳия мебошад. Сабаби пурра ба таълим фаро гирифта нашудани кӯдакони маъюб, дар таваҷҷуҳи сусти аҳли ҷомеа ҷиҳати бартарафсозии мушкилиҳои мавҷуда, набудани инфрасохтори лозима, робитаи сусти сохторҳои дахлдор оид ба ҳамкорӣ бо кӯдакони дорои имконияти маҳдуд, норасогии асбобу таҷҳизоти махсусгардонидашуда ва воситаҳои таълимии ташаккули зеҳнӣ мебошад.

Мушкилиҳои муассисаҳои маорифи ноҳияи Рашт

Номгӯи мушкилотҳо	Номгӯи муассисаҳои таълимии ноҳия	% аз шумораи умумии мактабҳо

Сохтани биноҳои иловагӣ дар назди муассисаҳои таҳсилоти умумӣ	№76-деҳаи Қаландак, №18-деҳаи Яшм, №41-деҳаи Мулло Барот, №14-деҳаи Ярхаб, №46-деҳаи Ғавосиён, №53, деҳаи Себистон, №102-деҳаи Чакиҳо, №33-деҳаи Аскалон, №64-деҳаи Ярхич, №30 деҳаи Лойоба, №7- деҳаи Шулмак, №44-деҳаи Боғистон, №22-деҳаи Ҳоит, №86-деҳаи Қалъаи Мақсуд, сохтмони бинои нави «Маркази таҳсилоти иловагӣ» дар маркази ноҳия, №82-деҳаи Чорбоғ, №83-деҳаи Фурудгоҳ, №51-деҳаи Машконак, №69-деҳаи Қалъаи Шайх	18,75%
Сохтани синфхонаҳои иловагӣ дар назди муассисаҳои таҳсилоти умумӣ	№19- деҳаи Амирбек, №45 - деҳаи Руноб,№38- деҳаи Қул, №20- деҳаи Нимичак, №49- деҳаи Хуфак,№57- деҳаи Мулло Бадал,№75- деҳаи Баҳодуробод, №71- деҳаи Рувоз, №79- деҳаи Даҳана, №84- деҳаи Ҳалқарф, №112- деҳаи Нимичи боло ва №95-деҳаи Шулдур	11,6%
Идомаи муассисаҳои таълимӣ	№ 25,3,27, Мактаби хонандагони болаёқат	2,67%
Набудани мактабҳои нав	дар деҳаи Туғак	1,78%
Аз нав ба кор даровардани системаи буғии муассисаҳои таҳсилоти умумии	№1,12,60,23,32,29,26	4,46%
Набудани хатти оби нӯшоки дар мактабҳо	№57,80,	5,35%
Сохтани толори варзиши дар назди муассисаҳои таҳсилоти умумии	№22,40,26,28,34	4,46%

3.1.2. Мушкилоти асосӣ:

- пурра дастрасӣ надоштани кӯдакон ба муассисаҳои томактабӣ;

– норасоии сифхонаҳои иловагӣ дар муассисаҳои таълимии ноҳия;

– ба талаботи муосир ҷавобгӯ набудани инфрасохтори муассисаҳои таълимӣ;

– таъмирталаб будани биноҳои ошхона ва майдончаҳои варзишии муассисаҳои муассисаҳои таълимӣ;

– сатҳи пасти дастрасӣ ба таҳсилоти босифат барои қишри осебпазири аҳолӣ, махсусан фарогирии кӯдакони имконияташон маҳдуд.

3.1.3. Вазифаҳои асосӣ:

– фарогирии кӯдакони ба муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ (бо назардошти 50 адад марказҳои рушди кӯдакон);

– беҳтар намудани инфрасохтори хизматрасониҳои соҳаи маориф;

– бунёди 65 синфхонаҳои иловагӣ ва бунёди 7 муассисаҳои нави таълимӣ;

– таъсиси муассисаҳои таълимии муосири ғайридавлатӣ/хусусӣ дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот;

– ташкили ҳамкории давлат бо бахши хусусӣ дар самти хизматрасониҳои соҳаи маорифи ноҳия;

– то ба 15% фарогирии кӯдакон ба муассисаҳои томактабӣ, аз ҷумла кӯдакони имконияташон маҳдуд

3.1.4. Натиҷаҳои чашмдошт:

- фарогирии кӯдакони ба муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ то 30 фоиз расонида шуд;
- дар муассисаҳои таълимии ноҳия 6000 ҷойи нави хониш таъсис дода шуд;
- муассисаҳои таълимии муосири ғайридавлатӣ дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот ташкил карда шуд;
- ҳамкории давлат бо бахши хусусӣ дар самти хизматрасониҳои соҳаи маорифи ноҳия ба роҳ монда шуд.

3.2. Соҳаи тандурустӣ

Вазъи воқеъӣ. Бахши тандурустӣ дар ноҳия яке аз соҳаҳои муҳим ва афзалиятнок маҳсуб мегардад. Ба аҳолии ноҳия Муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ, сохтори госпиталӣ (Беморхонаи марказӣ дорои 226 кат ва 3 беморхонаи минтақавӣ дорои 85 кат), Диспансери байниноҳиявии бемориҳои рӯҳӣ дорои 60 кат, коллеҷи тиббӣ ва Маркази назорати давлатии санитари-эпидемиологӣ хизмати тиббӣ мерасонанд. Дар Маркази саломатии ноҳия Маркази репродуктивӣ фаъолият мекунад, ки барои солим таваллуд намудани фарзандон ва беҳ намудани сатҳи репродуктивии занони ноҳияи Рашт вазифадор мебошад.

Солимии модарон. Беҳдошти солимии модарон татбиқи барномаҳои давлатӣ оид ба солимии репродуктивӣ, танзими оила ва ҳамзамон фаъолияти хуби муассисаҳои КАТС, хадамоти патронажӣ ва тибби оилавӣ нақши асосиро иҷро мекунанд. Масъалаҳои пешрафт ва ҳифзи саломатии модару кӯдак пеш аз ҳама ба ҳалли саривақтии мушкилоти соҳа дар сатҳи маҳал, паҳн намудани иттилоот дар байни ҷамоатҳо, ба роҳмондани фаъолияти мукаммали гурӯҳҳои корӣ, фароҳам овардани

шароити мусоид барои таҳкими заминаи моддию техникии муассисаҳои тиббӣ, гузаронидани таҳлили амиқ, омӯзиш ва ташхиси саривақтии беморихо аз ҷониби муассисаҳои тандурустии ноҳия алоқаманд мебошад.

Тайи солҳои охир шумораи таваллуд дар хона коҳиш ёфта истодааст, ки чунин ҳолат аз фаъол гаштани муассисаҳои тиббӣ ва амалӣ гаштани тадбирҳои мушаххас ҷиҳати баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои тиббӣ дарак медиҳад. Дар ноҳияи Рашт ба ҳолати 1.01.2020 шумораи занҳои қобили таваллуд 29540 нафарро ташкил медиҳанд. Дар давоми солҳои 2015-2019 коҳиши сатҳи бемории камхунӣ ва ҷоғар миёни занҳои ҳомила ва баъди таваллуд ба назар мерасад Сабаби асосии кам шудани ин бемориҳо миёни занҳои қобили таваллуд ин дар сатҳи зарурӣ ба роҳ мондани табобат ва корҳои фаҳмондадиҳӣ мебошад.

Самти муҳими дигари фаъолияти муассисаҳои тандурустии ноҳия ин хизматрасонӣ ба кӯдакон мебошад. Соли 2019 нишондиҳандаи фавти кӯдакони то 5 сола (аз рӯи 1000 з/т) ба 13,8% расидааст, ки нисбат ба соли 2018 то ба 2,7% коҳиш ёфтааст. Фавти кӯдакони то 1 сола (аз рӯи шумора 1000 з/т) бошад 3,9% коҳиш ёфтааст. Сабаби асосии паст шудани фавти кӯдакон ин рушди тибби оилавӣ ва баланд гардидани хизматрасонӣ дар самти саривақт табобат намудани занони ҳомила ва кӯдакони онҳо ба ҳисоб меравад.

Бемориҳои сироятӣ. Оид ба мубориза бар зидди бемориҳои сироятӣ, дар ноҳия Нақшаи чорабиниҳо таҳия гардида, ҳамаи бемориҳое, ки бо таби баланд ба беморхона муроҷиат намуданд, аз ташхис гузаронида, чораҳои амалӣ андешида мешавад. Дар доираи "Дастурамал оид ба эпидемалогия, нишонаҳо, ташхиси озмоишгоҳи, табобат ва пешгирии касалиҳои сироятӣ" беморон ба таври ройгон ташхис ва табобат карда мешаванд.

Аммо гирифторӣ ба бемории ВНМО дар соли 2019 нисбат ба соли 2017 ба 9 нафар зиёд шудааст. Сабаби асосии баланд гаштани нишондиҳандаи мазкур, муҳоҷирати меҳнатӣ, нашъамандони тазриқӣ (истифодаи чандинкаратаи сӯзандору), истифода нагаштани воситаҳои контрасептӣ мебошад.

Бемориҳои ғайрисироятӣ. Дар ноҳия бемориҳои ғадуди дарунӣ, захми меъда, газаки меъда, сирози ҷигар, газаки шадиди шушҳо, газаки гурда, тарбод ва бемории ишемияи дил солҳои охир афзоиш ёфтааст. Сабаби афзоиши ин бемориҳо паст будани маърифатнокиии аҳолӣ доир ба пешгирии бемориҳо, тарзи ҳаёти солим, саривақт муроҷиат накардан ба муассисаҳои тиббӣ, камбизоатӣ, баланд будани нархи доруворӣ ва набудани шароити иҷтимоӣ мебошад.

Айни замон дар муассисаҳои тандурустии ноҳия норасогии мутахассисони дорои маълумоти олӣ ба назар мерасад, аз ҷумла руҳшинос-2 нафар, рентгенолог-1 нафар, сироятшинос-2 нафар, неонатолог-1 нафар, нарколог-1 нафар. духтури чашм -1 нафар.

Иштироки ҷомеа дар беҳтар намудани саломатӣ. Дар ноҳия барои ҳалли масъалаҳои солимии аҳолӣ иштироки ҷомеа қариб ба назар намерасад ва ташаббусҳои аҳолӣ оид ба беҳтар намудани вазъи санитарию гигиенӣ начандон хуб паст қарор дорад.

4.1.2. Мушкилоти асосии соҳаи тандурустӣ:

-набудани ташхисгоҳи замонавӣ,

- нокифоягии шумораи мошинҳои ёрии таъҷилӣ;

– норасоии таҷҳизоти тиббӣ (дастгоҳи рентгенӣ, УЗИ, ЭКГ);

– ба талаботи муосир ҷавобгӯ набудани инфрасохтори муассисаҳои тандурустӣ (зарурияти бунёди хати оби нӯшокӣ ба 10 маркази саломатӣ ва 20 бунгоҳи тиббӣ);

– таъмирталаб будани биноҳои шуъбаи ҷарроҳӣ ва сироятӣ;

– норасогии мутахасисони тиббӣ, аз ҷумла 2 нафар равоншинос, нарколог, эпидемиолог, саратоншинос, нейрохирург, сироятшинос, ҷарроҳи кӯдакона, духтури хун ва ғайра.

4.1.3. Вазифаҳои асосӣ:

– таъмин намудани муассисаҳои КАТС бо 14 адад мошини ёрии таъҷилӣ;

– таъмин намудани муассисаҳои тиббӣ бо таҷҳизоти рентгенӣ;

– азнавсозии инфрасохтори муассисаҳои тандурустӣ;

– таъмин намудани муассисаҳои тиббӣ бо мутахасисони соҳибкасб.

4.1.4. Натиҷаҳои чашмдошт:

- аз байн бурдани ҳодисаҳои фавти модар ва кудак;

- дастрас гардонидани хизматрасонии тиббӣ ба кудакони имконияташон маҳдуд;

- муассисаҳои тиббӣ пурра бо таҷҳизотҳои тиббӣ муҷаҳҳаз гардонида шуданд;

- инфрасохтори муассисаҳои тандурустӣ азнавсозӣ гашт;

- ҳамкории давлат бо бахши хусусӣ дар самти хизматрасониҳои соҳаи тандурустӣ ба роҳ монда шуд;

- муассисаҳои тандурустӣ бо мутахасисони соҳибкасб таъмин карда шуданд.

3.3. Соҳаи фарҳанг ва фароғат

Фарҳанг. Теъдоди кормандони бахши Бахши фарҳанги ноҳия 152 нафар буда, аз он 87 нафарашон занҳо мебошанд. Аз шумораи умумии кормандони шӯъба, 6 нафар дорои маълумоти олии касбӣ, 129 нафар дорои маълумоти миёнаи махсус ва боқимонда дорои маълумоти миёна мебошанд. Музди миёнаи кормандони шӯъбаи фарҳанги ноҳия 430 сомониро ташкил медиҳад.

Дар ноҳияи 62 муассисаи фарҳангӣ ва фароғатӣ, зиёда аз 13 мавзеъҳо ва ёдгориҳои таърихӣ ба қайд гирифта шудаанд. Дар ноҳия

инчунин 91 масҷид, аз ҷумла 6 адад масҷиди ҷомеъ, 174 адад чойхона, 3 адад меҳмонхона мавҷуд мебошад.

Дар деҳот клубҳои фарҳангӣ қисман таъмир шуда бошанд ҳам, бештари онҳо ба таъмири асосӣ ниёз доранд. Инчунин клубҳои мазкур ҷойҳои нишаст надоранд ва ё дар ҳолати фарсуда мебошанд, асбобҳои мусиқии миллӣ ва барқӣ намерасанд. Дар асл клубҳо қисман аз фаъолият боз мондаанд. Дар баъзе ҳолатҳо онҳо аз тарафи гурӯҳҳои ҳаваскори маҳаллӣ истифода мешаванд ва дар онҳо чорабиниҳо гузаронида мешаванд вале ҳолати клубҳо ба талабот ҷавобгӯ нест. Фаъолияти маҳфилҳои эҷодию адабие, ки дар клубҳои деҳот амал менамоянд, аз сабаби маҳдуд будани маблағ ба талабот ҷавобгӯ нест. Аз ин сабаб барои самаранок ҳал намудани ин масъала айни замон ҷалб намудани иқтидори ҷомеа ва соҳибкорон айни муддаост.

Дар ноҳия мактаби санъати бачагона мавҷуд мебошад, ки дар он 11 нафар муаллимон, аз он 4 нафар бо маълумоти олии касбӣ, боқимонда дорои маълумоти махсуси касбӣ буда, ба 73 хонандагон дониши мусиқӣ меомӯзонанд. Дар мактаб асосан аз рӯи ихтисосҳои фортепиано, рубоб, таблак, ғиҷҷак, най, аккордеон, санъати овозхонӣ ва рассомӣ дарс гузаронида мешавад. Инчунин дар маркази мазкур ба хонандагон ҳамчун фанҳои умумӣ дарси назарияи мусиқӣ, адабиёти мусиқӣ, солфеджио ва хор гузаронида мешавад. Дар фасли зимистон синфхонаҳо ба воситаи печкаҳо бо истифодаи ангишт гарм карда мешаванд. Мушкилоти асосии мактаби санъат - ин норасоии асбобҳои мусиқии миллӣ, фортепиано, таъмирталаб будани асбобҳои мавҷуда, норасогии синфхонаҳо, мизу курси ва таҷҳизотҳои компьютерӣ ба шумор меравад.

Дар ноҳия фонди умумии китобхонаҳо 126115 адад китобро дар бар мегирад, ки аксарияти онҳо китобҳои бо забони русӣ навишташуда мебошанд. Бояд қайд намуд, ки айни замон ноҳия ба мутахассисони касбии соҳаи китобдорӣ ниёз дорад. Мутахассисони маҳаллӣ ба он ақидаанд, ки имрӯзҳо аксарияти китобхонаҳои деҳот дар биноҳои ҷамоатҳои деҳот ва дигар муассисаҳо қарор дошта, ба меъёрҳои мавҷуда ҷавобгӯ нестанд. Аксарияти китобхонаҳо ба системаи кондитсионӣ, ва дигар таҷҳизоти китобхонавӣ ниёз доранд. Шумораи хонандагони доимӣ дар китобхонаҳои ноҳия 18125 нафарро ташкил менамояд. Дар китобхонаҳои ноҳия китобҳои тозанашр намерасад. Инчунин мавҷуд набудани низоми ягонаи ба қайдгирӣ ба сабаби набудани компютер мушкилотро зиёдтар намудааст.

Дар ноҳия осорхонаи ноҳиявӣ мавҷуд аст, вале ҳолати он ба талаботҳои муосири нигоҳдории осорҳо ва пешкаши осорҳо ҷавобгӯ нест. Он дар дохили бахши фарҳанг ҷойгир буда, дар ҳолати ногувор қарор дорад. Мувофиқи мақсад аст, ки бинои нави Осорхонаи мазкур дар маркази шаҳрак бунёд гардад. Дар ноҳия ёдгориҳои зиёди таърихӣ мавҷуданд.

Мушкилиҳои асосии соҳаи фарҳанг:

- Норасоии асбобҳои мусиқии миллӣ ва барқӣ;
- Набудани бинои алоҳидаи Осорхонаи ноҳиявӣ;

- Набудани шабакаи телевизиони ва радиои маҳаллӣ;
- Мавҷуд набудани студияи сабти овоз ва банаворгирӣ;
- Набудани автоклубҳо барои пешкаш намудани хизматрасонии фарҳангии таъҷилӣ-тарғиботӣ;
- Норасоии таҷҳизоти компютерӣ ва дигар лавозимоти идоравӣ;
- Норасоии мутахассисони касбии дорои маълумоти олӣ (саркоргардони соҳаи театр ва чорабиниҳои оммавии фарҳангӣ, коргардони овоз, навозандагони карнай, раққосаҳои касбӣ ва ғайраҳо);
- Ба таъмири асосӣ ниёз доштани клубҳо ва дигар муассисаҳои фарҳангӣ;
- Дар биноҳои дастгоҳҳои ҷамоат ва дигар муассисаҳо ҷойгир будани китобхонаҳо.
- Норасоии либосҳои театрӣ ва маҳдуд будани маблағ барои хариди онҳо.

3.6. Варзиш ва сиёсати давлатии ҷавонон.

Дар ноҳия ба ҳолати 1-уми январи соли 2020 тибқи нишондиҳандаҳои оморӣ аз шумораи умумии аҳолӣ 40%-ро шахсони то 30 сола ва 30%-ро шахсони аз 14 то 30 сола ташкил медиҳанд, ки нисбат ба соли 2015 шумораи ҷавонон 2,3% афзоиш ёфтааст. Дар ноҳия 1 мактаби варзишӣ аз рӯи 9 намуди варзиш фаъолият менамоянд, ки дар онҳо 23 мураббӣ ба таълиму тарбияи варзишгарони ҷавону наврас машғуланд.

Дар ноҳия125 майдончаҳои варзишӣ, 24 толорҳои варзишӣ мавҷуд мебошад, ки нисбати соли 2010 мутаносибан 9 ва 11 адад зиёд мебошад. Айни замон, аз ҷониби соҳибкорони маҳаллӣ сохтмони 1 толор ва 4 майдончаи варзишӣ идома дорад, ки дар соли 2020 ба истифода супорида мешаванд.

3.6.1. Мушкилоти асосӣ:

- ба таври алоҳида ва тахти сарпарастӣқарор надоштани намудҳои гуногуни варзиш;
- нокифоя будани маблағ барои омода намудани варзишгарони касбӣҷиҳати иштирок дар мусобиқаҳои варзишии сатҳи байналмилалӣ;
- набудани барномаҳои алоҳидаи оммавигардонии варзиш, рушди тарбияи ҷисмонӣва тайёрии варзишгарон барои иштирок дар бозиҳои олимпӣ;
- заиф гардидани сатҳу сифати баргузории чорабиниҳои варзишӣва камтаҷриба будани мураббиёни соҳа;
- набудани марказҳои ҷавонон ва маблағгузорӣнагардидани барномаҳои соҳавӣдар шаҳр;
- набудани машғулиятҳои гуногун барои ҷавонон ва фаро гирифта нашудани фазои холии миёни наврасону ҷавонон, аз ҷумла набудани марказҳои хизматрасонии имтиёзнок, маҳфилҳои инноватсионии омӯзишӣ, фарҳангиву фароғатӣ ва ғайраҳо.

3.6.2. Вазифаҳои асосӣ:

- сохта ба истифода додани марказҳои ҷавонон, толору марказҳои махсус барои ҷавонону наврасон;
- таъмиру азнавсозии толорҳои варзишии мавҷуда;
- таъсиси корхонаҳои хурди истеҳсолӣ баҳри таъмини ҷавонон бо ҷойҳои корӣ;
- таҳким бахшидани чорабиниҳои пешгирикунанда оид ба шомилшавии ҷавонон ба ҳаргуна ҳизбу ҳаракатҳои ифротӣ.

3.6.3. Натиҷаҳои чашмдошт:

- ҷойҳои нави корӣ ташкил гардида, ҷавонон ба касбу кори гуногун ҷалб карда мешаванд;
- шумораи майдончаву толорҳои варзишӣ, марказҳои фарҳангиву фароғатӣ барои ҷавонон ба маротиб зиёд гардида, дар натиҷа иштироки ҷавонон дар мусобиқаҳои ҷумҳуриявию байналмиллалӣ то 30 фоиз меафзояд;
- чорабиниҳои тарғиботиву фаҳмондадиҳӣ ба роҳ монда шуда, дар натиҷа то соли 2025 сатҳи ҷинояткорӣ то 20 фоиз паст мегардад;

БОБИ 4. ИНФРАСОХТОР

4.1. Таъминот бо оби тозаи нӯшокӣ ва хадамоти рифоҳӣ

Таъмин намудани аҳолӣ бо оби тозаи нӯшокӣ, яке аз масъалаҳои рӯзмарраи ҷомеа буда, беҳсозии дастрасӣ ба оби нӯшокӣ шашумин Ҳадафи Рушди Устувор аст. Дастрасӣ ба оби нӯшокӣ бо назардошти он афзалиятҳои ҷиддие, ки дар заминаи рушди иҷтимоӣ барои ноҳияи Рашт мавҷуд аст, аз ҷумлаи муқаддамтарин аввалиятҳо ба ҳисоб меравад. Зеро дар ноҳияи Рашт аз шумораи умумии аҳолӣ ҳамагӣ 80,1 фоиз ба оби нӯшокӣ дастрасӣ доранд, қисми зиёди аҳолӣ оби нӯшокиро аз чашмаю ҷӯйҳо истифода мебарад.

Таъминоти аҳолӣ бо оби нӯшокӣ

№	Номгӯи ҷамоатҳо	Шумораи аҳолӣ	Таъминоти аҳолӣ бо оби нӯшокӣ	
			Нафар	бо фоиз
1	Ҷамоати шаҳраки Ғарм	8700	6960	80
2	ҷ/ш. Навобод	5425	4666	86
3	ҷ/д. Боқӣ Раҳимзорда	13616	11165	82
4	ҷ/д.Тагоба	6416	3208	50
5	ҷ/д. Н.Махсум	14795	11688	79
6	ҷ/д. Оби меҳнат	2786	2521	90,5
7	ҷ/д. Қалъаи Сурх	17462	13620	78

8	ч/д. Хичборак	6426	5462	85
9	ч/д. Аскалон	4724	4204	89
10	ч/д. Навдӣ	18184	14001	77
11	ч/д. Қалъанак	11212	9305	83
12	ч/д. Ҷафр	7712	5899	76,5
13	ч/д. Ҳоит	8363	6774	81
14	ч/д. Ясман	6291	5850	93
	Ҳамагӣ:	132214	102994	77,9

Дар ҳудуди ноҳияи Рашт хизматрасонии рифоҳӣ танҳо дар шаҳракҳои Ғарм ва Навобод расонида мешавад. Муассисаи хоҷагии коммуналӣ асосан ба кабудизоркунӣ, чароғонкунӣ ва тозагии санитарии кӯчаҳо, ороиши маркази ноҳия ва баровардани партовҳои сахти маишӣ ва моеъ машғул мебошанд, ки он тавассути маблағгузории буҷети маҳаллӣ ва қисман аз ҳисоби пардохти ҳаққи хизматрасонӣ ба муштариён амалӣ мегардад.

Дар тавозуни муассисаи мазкур барои ҷамъоварии партовҳои сахти маишӣ 2 адад автомашинаи партовкаши тамғаи КАМАЗ ва ГАЗ-53 хизмат мерасонад, ки барои фаъолияти самараноки корхона ғайриимкон мебошад. Барои баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ ба муассиса 2 адад автомашинаи тамғаи ГАЗ-53 барои кашонидани партовҳо, 2 адад атомашина барои кашидани ахлот, 100 адад қуттиҳои партовҷамъкунӣ, 1 адад автомашинаи обпошӣ ва 1 адад трактори барфрӯбӣ дар фасли зимистон лозим мебошад.

Бо мақсади рушди соҳаи обтаъминкунӣ ва санитария қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 июли соли 2010, №321 «Оид ба Консепсияи рушди соҳаи хоҷагии манзилию коммуналии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2025» қабул гардидааст, ки дар доираи он барои барқарорсозӣ ва рушди системаҳои обтаъминкунии 12 ҷамоати деҳот ва 2 шаҳраки ноҳияи Рашт 154,3 млн. сомонӣ аз ҳисоби буҷети ҷумҳуриявӣ ва сармояи хориҷӣ ба нақша гирифта шудааст.

4.2. Барқтаъминкунӣ.

Дар шабакаҳои барқии ноҳияи Рашт 2 адад истгоҳи фаръии 110/35/10 кВ бо насби 2 трансформатори 110 кВт (тавоноии умумиаш 32 МВт), 1 адад истгоҳи фаръии 110/10 кВ (бо тавоноии 6,3 МВт) фаъолият дорад.

Аз сабаби набудани хатти интиқоли гази табиӣ, аҳолии ноҳия аз қувваи барқ зиёд истифода мебаранд, ки боиси дар фасли зимистон тез-тез аз кор баромадани трансформаторҳо, хаттҳои барқӣ ва шабакаҳои тақсимотӣ мегардад. Таъмини барқ мушкилоти аввалиндараҷа ва самти афзалиятнок барои ноҳия мебошад.

Захираи обии ноҳия имконият медиҳад, ки дар ҳудуди он нерӯгоҳҳои барқии обӣ бо иқтидори 100 то 500 кВт барои таъмини аҳолии ноҳия қисман бо қувваи барқ бунёд карда шавад (20-25фоиз).

4.3. Нақлиёт ва хоҷагии роҳ

Дар ноҳия муассисаҳои давлатии нигоҳдории роҳҳои автомобилгарди ноҳияи Рашт ва минтақаи Ҳоит фаъолият доранд, ки дар тавозуни ин муассисаҳо 26 адад техника ва таҷҳизоти роҳдорӣ мавчуд буда, аз онҳо 17 адад коршоям мебошанд. Дар тавозуни муассисаҳо 309,3 км роҳҳои автомобилгарди истифодаи умум қарор доранд, ки аз он 164,55 км роҳҳои дорои аҳамияти маҳаллӣ мебошанд.

Дар ноҳия роҳи байналмиллалии РБ-07, ки (Душанбе-Ваҳдат-Рашт – Лахш -Саритош) роҳи транзитӣ мебошад, дар тӯли 50,5 км. дар байни маркази ноҳия шаҳраки Ғарм мегузарад, ки мувофиқи стандартҳои мавҷудаи роҳсозӣ бояд роҳи алтернативӣ дошта бошад. Бинобар ин сохтмони соҳи канорагузари ивазкунандаи роҳи маркази ноҳия зарурият дорад.

Роҳи ҷумҳуриявии Сари пул-Навобод 9 км. таъмир гардида, 9,2 км. дигари роҳи мазкур дар ҳолати ногувор қарор дошта, таъмирталаб мебошад. Аз сабаби солҳои тулонӣ истифода ва таъмир нашудан, роҳҳои маҳаллӣ дар ҳолати бад қарор доранд ва барои таъмиру барқарорсозӣ онҳо маблағи зиёд лозим аст.

Дар ноҳия 86,3 км роҳҳои автомобилгард (Сари пул-Ҳиҷборак 23 км, Бини Сӯфиён-Камароб 18,8 км, Навобод-Хилмонӣ 10 км, деҳаи Амирбек 0,7 км, Ниёзбегиён 2,5 км, ш. Ғарм-Бедак 1 км, Нимич 2 км, Ҷафр 1 км, Чашмаи Қозӣ 1 км, Машконак 1,1 км, Казнок-Вардуч 2 км, Кулло 1 км) ва 5 пул (Сӯфиён-Камароб, Навобод-Хилмонӣ, Ҳоит-Назарайлоқ (ду адад пул), мавзеи дараи Пиёзӣ) дар ҳолати садамавӣ қарор доранд. Барои таъмири асосӣ ва барқарорсозии роҳу пулҳо тақрибан 2,5 миллион сомонӣ лозим аст.

Бояд қайд кард, ки дар миқёси ноҳия ду адад заводи асфалтбарорӣ (маҳалаи Сомониён ва деҳаи Нимич) мавҷуд аст, вале аз соли 2000 то ҳол фаъолият намекунад. Дар ҳолати ба кор даровардани заводҳои мазкур қисме аз мушкилоти идораи хоҷагии роҳи ноҳия ва минтақаи Рашт ҳал хоҳад шуд.

Барои нигоҳдорӣ ва дар ҳолати хуби техникӣ нигоҳ доштани роҳҳои ноҳия бо назардошти таваррум, тӯли солҳои 2021-2025 тақрибан 22 млн сомонӣ маблағ зарур аст.

Мушкилиҳои соҳа:

- корношоям гардидани қубурҳои обгузар ва пулҳои Камароб, Руноб, Ҳиҷборак, Дуоба, Ялдамич, Хилмонӣ;
- корношоям гардидани пулҳои Сӯфиён-Камароб, Навобод-Хилмонӣ, Ҳоит-Назарайлоқ (ду адад пул), мавзеи дараи Пиёзӣ;
- фарсуда шудани болопӯши роҳҳои маҳаллии ноҳия ба масофаи зиёда аз 67 км;
- барқарорсозии аломатҳо ва сутунҳои аломатҳои роҳ ба миқдори 115 адад;

•фарсуда ва корношоям будани қисме аз техника ва механизмҳои роҳдории Муассисаи давлатии нигоҳдории роҳҳои автомобилгард;

•корношоям будани заводи асфалтбарории ноҳия.

4.4. Алоқа ва фазои иттилоотӣ.

Дар ноҳия 3 адад истгоҳҳои телефонии марказӣ, 6 адад истгоҳҳои телефонии деҳотӣ ва 1 нуқтаи радио фаъолият карда истодаанд. Дар шаҳраки Ғарм аз ҷониби ҶСК «Тоҷиктелеком» истгоҳи рақамии ширкати Порстели Ҷумҳурии Эрон бунёд гардидааст, ки ғунҷоиши он 1504 адад, аз ҷумла ғунҷоиши истифодашудааш 872 адад муштариро дар бар мегирад.

Дар ҳудуди ноҳия алоқаҳои мобилии ширкатҳои «Tcell», «Вавилон-М» ва «Мегафон» фаъолият доранд.

Тамоми барномаҳои телевизионии ҷумҳуриявӣ (шабакаи якум, телевизиони Сафина, телевизиони Баҳористон ва телевизиони Ҷаҳоннамо) дар ҳамаи деҳаҳои ноҳия фарогир аст.

Мушкилоти соҳа:

Набудани телевизион ва радиои маҳаллӣ,

Дӯкони фурӯши рӯзномаву маҷаллаҳои дар маркази ҷамоатҳои деҳот.

БОБИ 5. ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ ВА ҲОЛАТҲОИ ФАВҚУЛОДДА

5.1. Омодагӣ ба ҳолатифавқулодда, пешгирӣ ва кам кардани ҳолати хатари онҳо.

Дар солҳои 2017-2020 дар ноҳия 19 ҳодисаи фавқулоддаи табиӣ аз ҷумла 7 сел, 9 ярч, 6 тарма, сардии аз меъёр зиёд - 2, вазидани шамоли сахт 4, баланд шудани сатҳи оби дарёҳо - 2, заминҷунбии 3-5 бала 4 маротиба ба қайд гирифта шудааст, ки зиёда аз 3,9 млн сомонӣ зарари моддӣ расонидааст.

Ҳудудин ноҳия ба равандҳои хатарноки табиӣ мувоҷеҳ аст, ки ба 45 деҳаи ноҳия таҳдид мекунанд. Дар баъзе деҳаҳо якбора хатарҳои зиёди офатҳои табиӣ таҳдид менамояд. Дар ҷадвал равандҳои геологӣ, ки ба деҳаҳо таҳдид мекунанд, оварда шудааст.

Маълумот оид ба мавзеъҳои аҳолинишинӣ зери таъсири ҳолатҳои фавқуллодда қарор дошта

Ҷамоатҳои деҳот	*Деҳа*	*Намуди хатарҳо*	*Ҷамоатҳо и деҳот*	*Деҳа*	*Намуди хатарҳо*
Навдӣ	Навдӣ, Бедак, Лояк, Халқарф,	Сел, сел- Ярч тарма сел	Нусратул о Махсум	Деҳқонобо д Лойоба Шул	Сел Сел-ярч Сел-тарма Сел

	Калъаи Махсуд,	ярч ярч-сел		Шаҳрисабз Вардуҷ	Сел
Боқи Раҳимзода	Ғарми боло Шулмак, Поҷе-поён, Рувоз Бинисофиён, Сангималикӣ, Поче-боло, Пингон Шуле, Диҳи	ярч-сел Сел Сел-тарма Ярч-сел Сел-тарма Сел-ярч Сел Сел Ярч-сел сел	Қалъаи Сурх	Лангарак Кадара Оличаҳако Себистон Шулонак Баҳористон	Ярч-сел сел сел сел Ярч-сел сел
Тагоба	Хоҷаали Шоҳиндара Гилкан, Зарифи,	Сел Сел Сел Ярч	Қаланак	Шаҳринав Ялдамич	сел сел
			Ҳоит	Ҳоит	Ярч-сел
Ҳиҷборак	Хиштирок, Порвоғ Қалъа Бустон Ҳичборак Ярхаби калон	Ярч-тарма Сел Сел-ярч	Ҷафр	Нимич Мулобарот Ҷафр	ярч-тарма сел сел

Таҳлилҳо собит менамояд, ки барои пешгирӣ ва бартараф намудани офатҳо ва оқибатҳои онҳо захираҳои моддӣ ва молиявӣ заруранд. Онҳо дар буҷети ноҳия пешбинӣ нашудаанд. Айни замон дар ноҳия 12 хадамот мавҷуд аст, ки ҳангоми ҳодисаҳои фавқулодда сафарбар мешаванд.

Мушкилоти асосии бахши пешгири ва коҳиш додани зиёни офатҳои табиӣ:

- Норасоии маблағгузории буҷетӣ ҷиҳати огоҳкуни ва камсамар будани хадамоти огоҳкунии офатҳои табиӣ.
- Корношоям будани механизми огоҳнамои ва кам намудани оқибати ҲФ;
- Баҳогузории техники нашудани фонди манзил;
- Набудани воситаҳои иҷрои тадбирҳои маҷмӯӣ митигатсионӣ.

Мақсад ва вазифаҳо ҷиҳати кам кардани хатари офатҳои табиии.

Мақсади асоси муттаҳид намудани тадбирҳо ҷиҳати коҳиш додани хатари офати табиии бо истифодаи тадбирҳои митигатсионӣ ва ғайримитигатсионӣ ва маблағгузории алоҳида дар ҳамаи буҷетҳои рушд аст.

БОБИ 6. ТАЪМИНОТИ ЗАХИРАВИИ ИДОРАКУНИИ РАВАНДИ РУШД

Таъминоти молиявӣ. Маблағгузории «Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии ноҳияи Рашт барои солҳои 2021-2025» дар доираи маблағҳои пешбинигардидаи Буҷети давлатӣ ва аз ҳисоби сармояҳои дохилию хориҷӣ (соҳибкорони ватанӣ ва хориҷӣ) ва манбаъҳои ғайрибуҷетӣ таъмин карда мешавад.

Дар сохтори қисми даромади буҷети ноҳия андоз аз даромад, андоз аз фоида, андоз бо низоми соддакардашуда ва ААИ, нақши муҳим мебозанд. Бояд қайд кард, ки рушди муназзами корхонаҳои истеҳсолӣ ҳамасола ба афзоиши ҳиссаи андоз аз фоида мусоидат менамояд. Дар соли 2020 дар муқоиса ба соли 2019 ин намуди андоз беш аз 3 маротиба зиёд шудааст.

Дар қисми хароҷоти буҷети ноҳия ҳиссаи назаррасро хароҷот ба соҳаҳои иҷтимоӣ, ки ба он маориф, тандурустӣ, суғуртаи иҷтимоӣ, ҳифзи иҷтимоӣ ва фарҳанг дохил мешавад, ташкил медиҳад.

Дар соли 2020 ҳиссаи соҳаҳои иҷтимоӣ дар буҷети маҳаллӣ 81,0 фоизро ташкил додааст, ки ин ба самти иҷтимоӣ нигаронида шудани буҷети маҳаллиро ифода менамояд.

Мутаасифона, хароҷот барои рушди иқтисодиёт беш аз 1 фоиз буда, ҳамасола коҳиш ёфта истодааст.

Қисми асосии хароҷотҳои соҳаҳои буҷетиро хароҷот барои музди меҳнати кормандон ва пардохтҳои андозӣ ташкил медиҳанд, ки 70% маблағи умумии хароҷотҳоро ташкил медиҳанд.

Қисми асосии хароҷоти маблағҳои мутамарказ (зиёда аз 80%) барои сохтмони бино ва иншоотҳо (ғайри манзил) сарф мешавад.

Дар маҷмӯъ оид ба иҷрои нишондиҳандаҳои буҷети ноҳияи Рашт ҳолати ташвишовар ба назар мерасад. Дар радифи афзоиши ҳаҷми даромадҳо ва хароҷотҳо, иҷрои нишондиҳандаҳои нақшавӣ бадтар шуда истодааст. Гайр аз ин, вобастагии буҷети ноҳия аз субвенсияҳо, иҷрои уҳдадориҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро оиди хароҷотҳо, боз ҳам мураккабтар мегардонад.

Бо ин мақсад дар 5 соли оянда яке аз афзалиятҳои асосии «Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии ноҳияи Рашт барои солҳои 2021-2025», ин зиёд намудани қисми даромади буҷаи маҳаллӣ мебошад. Ҷалб намудани тамоми воситаҳои имконпазири иловагии даромад ба буҷети маҳал, ба кор андохтани иқтидорҳои нави истеҳсолӣ дар доираи барномаи мазкур боз ҳам тақвият дода хоҳад шуд

Соли 2020 танҳо тавассути филиали бонкҳои амалкунанда аз ҳисоби муҳоҷирони меҳнатӣ 32 млн. доллари ИМА ворид гаштааст, ки нисбати соли 2019 тақрибан 7,2 млн. доллари ИМА кам мебошад. Дар ҳолати беҳтар намудани шароит барои соҳибкорӣ ва самаранок истифода бурдани маблағҳои воридшуда, маблағҳои дохилию хориҷӣ, инчунин ҷалби маблағҳои интиқолшудаи муҳоҷирони меҳнатӣ метавонад сарчашмаҳои асосии таъмини татбиқи Барномаи мазкур гардад.

Лоиҳаҳои Барнома аз ҳисоби буҷети маҳаллӣ, буҷети вилоятӣ, буҷети ҷумҳуриявӣ, сармояи хориҷии ташкилотҳои байналхалқӣ ва

маблағҳои соҳибкорон, ташкилоту муассисаҳо, хоҷагиҳои деҳқонӣ маблаггузорӣ мегарданд.

БОБИ 7. НИЗОМИ МОНИТОРИНГ ВА АРЗЁБӢ

Яке аз унсурҳои муҳимми системаи идораи татбиқи Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии ноҳияи Рашт низоми мониторинг ва арзёбӣ мебошад. Он барои мушоҳидаи ҷараёни корҳо ва таҳлили натиҷаҳои бадастомадаи Барнома, ошкор намудани таҷрибаи мусбии андӯхта ва проблемаҳои мавҷуда дар татбиқи он истифода бурда мешавад. Низоми мониторинг ва арзёбӣ имкон медиҳад, ки робитаи мутақобила ва муттаасил дар сиёсати қабулнамуда ва натиҷаҳои татбиқи амалии он таъмин гардад.

Гурӯҳи мониторинг ва арзёбӣ бо қарори Раиси ноҳия таъсис дода шуда, аз 5-7 аъзо иборат мебошад (мутахассисони соҳавӣ ва кормандони масъули мақомоти маҳаллии ноҳия). Гурӯҳи мониторинг ва арзёбиро раиси ноҳия ё яке аз муовинони он сарпарастӣ мекунад. Бо қарори мазкур барои гузаронидани мониторинг ва арзёбии Барномаи рушди ноҳия бахш ё шӯъбаи рушди иқтисод ва савдои ноҳия масъул муайян карда мешавад.

Барои мониторинги Барномаи рушди ноҳия мушоҳидаи омилҳои зерин зарур аст:

- ба ҳадафҳои Барнома то кадом андоза муваффақ мешавем;
- дар доираи Барнома лоиҳаҳо чӣ гуна амалӣ шуда истодаанд.

Воқеан, низоми мониторинг бояд ду унсурро дар бар гирад.

Мониторинги натиҷаҳои Барнома тавассути индикаторҳо анҷом дода мешавад. Аз рӯи он ҳадафҳои гузошташуда то кадом андоза ба даст омадааст, муайян карда мешавад. Мониторинги натиҷаҳо ҳар сол гузаронида мешавад.

Мониторинги иҷрои лоиҳаҳо тавассути параметрҳои назорати ҷойгоҳи лоиҳа ва мувофиқат намудани он бо Барнома гузаронида мешавад. Барои гузаронидани он ҷадвали электронӣ бо формати Excel тартиб дода мешавад ва ҳар семоҳа ба таври синхронӣ бо ҳисоботи лоиҳаҳо аз нав тасҳеҳ карда мешаванд.

Дар охири сол ҳангоми зарурият арзёбии чораҳои андешидашуда ва лоиҳаҳо дар яке аз соҳаҳои Барнома бо назардошти захираҳои мавҷуда ва талаботи иттилоотӣ гузаронида мешавад. Арзёбии таъсиррасонӣ аз ҷониби мутахассисони соҳавӣ ва мустақил (коршиносон), ки ҳолати бахши мазкурро хуб медонанд, гузаронида мешавад.